

43

LAN-KOADERNOAK
CUADERNOS DE TRABAJO
WORKING PAPERS

Genero ikuspegiko aurrekontuak: politika publikoen ekitatearen aldeko apustu feminista

Yolanda Jubeto

Globalizazioaren erronkak gobernu aurrekontu ekitatiboak lortzeko tokiko saiakeren aurrean

Diane Elson

INSTITUTO DE ESTUDIOS SOBRE DESARROLLO Y COOPERACIÓN INTERNACIONAL
NAZIOARTEKO LANKIDETZA ETA GARAPENARI BURUZKO IKASKETA INSTITUTUA
UNIVERSIDAD DEL PAIS VASCO - EUSKAL HERRIKO UNIBERTSITATEA

Genero ikuspegiko aurrekontuak: politika publikoen ekitatearen aldeko apustu feminista

Yolanda Jubeto

Globalizazioaren erronkak gobernu aurrekontu ekitatiboak lortzeko tokiko saiakeren aurrean

Diane Elson

Yolanda Jubeto Euskal Herriko Unibertsitateko irakaslea. Ekonomia Aplikatua I. Ekonomia eta Enpresa Zientzien Fakultatea.

Diane Elson Soziologia Saila Essex Unibertsitatea.

Argitalpen hau "Generoa Garapenerako Hezkuntzan: Iparra-Hegoa eztabaida-gaiak emakumeen agenda politikorako" izeneko proiektuaren barruan dago; beste jarduera batzuen artean, Garapenerako Lankidetzan feminismoa sartzeari ahalbidetuko duten oinarritzko gaiei buruzko gogoeta egiteko espazioak sortuko dira, eta, era berean, laguntzarako materialak eta tresnak sortuko dira, emakumeen berdintasun ezari, desberdintasunari eta mendekotasunari aurre egiteko.

Laguntzailea:

Finantzaileak:

HEGOA

www.hegoa.ehu.es

(UPV/EHU) Zubiria Etxea
Lehendakari Agirre etorbidea, 83
48015 BILBO

Tel.: 94 601 70 91 • Faxa: 94 601 70 40
hegoa@ehu.es

Arabako Campus-eko Liburutegia UPV/EHU
138 kutzatila - Nieves Cano, 33
01006 VITORIA-GASTEIZ
Tel. • faxa: 945 01 42 87
hegoagasteiz@ehu.es

Genero ikuspegiko aurrekontuak:
politika publikoen ekitatearen aldeko apustu feminista
Yolanda Jubeto

Globalizazioaren erronkak gobernu aurrekontu ekitatiboak
lortzeko tokiko saiakeren aurrean
Diane Elson

Hegoa Lan Koaderno
43zk.
Otsaila 2008

L.Z.: Bi-1473-91 • ISSN: 1130-9962
Euskerazko itzulpena: Labayru Institutua
Inprimaketa: Lankopi, S.A.
Diseinua eta Maketazioa: Marra, S.L.

Aitortu-EzKomertziala-LanEratorririkGabe 2.5 Generikoa Espainia
Dokumentu hau Creative Commons-en lizentziapean dago. Aske zara lan hau kopiatzeko, banatzeko eta publikoki hedatzeko, betiere kontuan hartuta lanaren kredituak aitortu behar dituzula, eta ezin duzula merkataritza xedetarako erabili. Ezin duzu lan hau bestelakotu, eraldatu edo lan eratorririk sortu hartatik abiatuta.

Baimen osoa:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.eu>

Aurkibidea

Genero ikuspegiko aurrekontuak:	5
politika publikoen ekitatearen aldeko apustu feminista	
1. Sarrera	5
2. Genero Ikuspegiko Aurrekontuen (GIA) helburuak	7
3. Nazioarteko esperientziei buruzko azalpen laburra	9
4. Prozesu horietan erabilitako metodologia nagusiak	12
5. Beste metodo interesgarri batzuk	19
6. GIA ekimenetako partaideak	26
7. Egungo lorpenak eta erronkak	28
Laburtzapenak	29
Bibliografia	29
Globalizazioaren erronkak gobernu aurrekontu	31
ekitatiboak lortzeko tokiko saiakeren aurrean	
1. Sarrera	31
2. Herritarren partehartzearen bidezko tokiko aurrekontu partehartzaileak sortzeko saiakeren hastapenak	32
3. PHBAren globalizazioa	34
4. PHBA eta irabazietan oinarritutako globalizazioa	36
5. Ekitatezko aurrekontuen espazioa areagotzeko helburuarekin tokiko eta maila nazionalako ekintzen elkarketa	38
6. Ondorioak	40
Erreferentziak	40

Genero ikuspegiko aurrekontuak: politika publikoen ekitatearen aldeko apustu feminista

Yolanda Jubeto¹

I. Sarrera

Genero ikuspegitik egindako aurrekontu publikoen azterketa, nahiko ekimen berria izan arren –lehen esperientzia praktikokak abiarazi zirenetik bi hamarkada baino ez dira igaro–, politika ekonomikoari buruzko eztabaida feministen gai nagusienetakoa bihurtu da.

Estrategia hori emakumeen eta gizonen eskubide berdintasunaren alde hainbat hamarkadatan zehar egindako lanaren fruitua da. Estrategia mugimendu feministek bultzatu dute, batez ere, eta nazioarteko, nazio mailako zein tokiko akordioetan gauzatu da, administrazio publikoentzat derrigorrezkotasun maila desberdinak ekarri dituelarik.

Prozesua Nazio Batuen Erakundeko (NBE) Karta Magnarekin jarri zen abian, 1945ean; eta erakunde horrek 1975etik aurrera bultzaturiko Emakumeei buruzko Nazioarteko Biltzarren bidez sendotu da, Estatu Kideentzat loteslea den araudia sortzerakoan². Gure gizarteetan enkistatuta dauden generoagatiko diskriminazioak gainditzeko asmoz hartutako erabakien

artean hauek azpimarratu behar dira: alde batetik, ekintza positiboko politiken aldeko apustua, eta, bestetik, genero berdintasunaren xedea politika publiko guztietan txertatzeko premia. Xede hori mundu osora zabaldu zen, 1995ean Beijingen egindako Emakumeei buruzko IV. Nazioarteko Biltzarrean sortutako Ekintza Plataformaren bidez. Ondorioz, “genero zeharkakotasuna” Genero Ikuspegiko Aurrekontuen (GIA) aldeko argudioen oinarria bihurtu da, aurrekontu publikoa politika ekonomikoaren lehentasunak islatzen dituen funtsezko tresna delako. Horregatik, aurrekontuak genero ikuspegitik aztertzerakoan, emakumeen eta gizonen aukera berdintasunaren xedeak politika publikoetan zenbateraino txertatuta dauden ebalua dezakegu.

Australiako gobernuak bere aurrekontuak generoaren ikuspegitik aztertzen hasi zenetik, 80ko hamarkadaren erdialdera, horrelako esperientziak mundu osora zabaldu dira. Gaur egun, ekimen horiek berrogeita hamar herrialdetan baino gehiagotan daude abian, administrazioaren hainbat mailatan. Ekimenak kokaturik dauden errealitate desberdinak direla eta, aniztasun handia sortu da, erabilitako metodologiaren, agente

¹ Eskerrak eman nahi dizkiet María José Martínez, Mertxe Larrañaga eta Mónica Gil lankideei, egin dizkidaten ekarpen interesgarriengatik. Dударik gabe, agiri hau hobetzen lagundu didate. Esan gabe doa, hala ere, agirian egon daitezkeen gabeziak lerro hauen egilearen erantzukizuna direla.

² NBEk bultzaturiko Emakumeei buruzko Nazioarteko Biltzarren bilakaera oso argi azaltzen da Itziar Hernández eta Arantxa Rodríguez-en *Cuaderno de Trabajo de Hegoa* lanean (1996). Emanuela Lombardok (2006), bere aldetik, prozesu honentzat funtsezkoak diren zenbait kontzeptu sakondu ditu; besteak beste, aukera berdintasuna, ekintza positiboko politikak, emakumeen jabekuntza eta, azken hamarkadan, Genero Zeharkakotasuna (*gender mainstreaming*).

partaideen eta lortu nahi diren helburuen aldetik. Azterketa metodologiei dagokienez, sarritan, alderdi asko partekatzen dituzten teknika batzuk erabiltzen dira, bakoitza bere testuinguru zehatzera egokitu ondoren. Orokorrean, erabilitako metodo analitikoaren helburua zera da: kontu publikoak talde sozialen askotariko errealitate eta premietara egokitzea, sexuen arteko bereizketa eginez. Horrela, aurrekontuetan gabeziak antzemanaz gero, lehentasunak finkatzeko orduan aldaketak proposa daitezke.

Praktika hau munduan zehar zabaltzen joan den neurrian, bere aukerak handitu egin dira; eta, gaur egun, bizi kalitatearen aldetik oso interesgarriak diren ikuspegi batzuekin elkartzen ari da, giza garapen iraunkorarekin adibidez. Ikuspegi horrek ekonomiaren ohiko ikuskera gainditzen du, eta zera aldarrikatzen du: politika ekonomikoaren arrakasta neurtzeko funtsezko parametroak talde jakin bateko emakume eta gizonen banakako nahiz taldeko premien betetze mailan oinarritu behar direla. Ikuspegi integrala da, beraz.

Orain arteko esperientziak bultzatu eta dinamizatu dituzten agentei dagokienez, horiek ere aldatu egiten dira ekimenaren testuinguruaren arabera. Ekimen batzuk, esaterako, administrazio barrutik sustatu dituzte eragin handiko pertsona batzuek, emakumeek eta gizonen gizarte egituraren posizio desberdina daukatela ohartuta; horrek ezarritako neurri politikoaren ondorioak eta eragina baldintzatzen ditu. Alabaina, jarrera hori ezin da orokortu; izan ere, administrazio publikoaren barruan, politika publikoa neutrala delako ideia oso zabalduta dago. Neutraltasun hori neurri politikoaren eraginaren ustezko izaera unibertsalean dago oinarrituta. Izan ere, neurriok “komunitate osoari” on egiteko diseinatu dira, gizonen eta emakumeen artean bereizketarik egin gabe, eta ezta komunitateko talde desberdinen artean ere. Pertzepzio horrek, beraz, ez du kontuan hartzen lanaren egungo banaketa sexuala. Banaketa horrek sexu bakoitzari esleitutako jardueren balorazio sozialari eragiten dio, eta emakume eta gizonen itxaropen sozialei ere bai; horri, gainera, klase soziala eta arrazaren arabera egiten diren bereizketak gehitu behar zaizkio.

Horregatik, gehienetan, talde feministak edo emakumeen diskriminazioaren kontra dauden Gobernu Kanpoko Erakundeak (GKE) izaten dira politika publikoaren, eta zehazki aurrekontu publikoaren, ustezko genero berdintasunaren inguruan interesa erakusten dutenak, prestakuntza jasotzen dutenak eta ideia horri aurre egiten diotenak.

Talde bultzatzailea edozein dela ere, burututako esperientzia

guztien abiapuntuko ideia zera da: politika publiko bat eraginkorra izateko, ezinbestekoa da berau baliabide ekonomikoez hornitzea. Hortaz, behar-beharrezkoa da aurrekontu publikoetan esleitzen diren baliabideak aztertzea, beren asmo deklarazioak alde batera utzita, administrazio publikoaren benetako lehentasunak zeintzuk diren ikusteko.

Laburbilduz, ekimen horiek oinarritzko helburu komun batzuk dituzte, nahiz eta oso anitzak izan. Desberdintasunak hurrengo alderdietatik etor daitezke: esperientziaren jatorria (administrazio barrutik edo kanpotik), esperientzia kokatuta dagoen administrazio maila (gobernu zentrala, eskualde edo tokiko gobernu...), azterketaren eremua eta zenbaterainokoa (gastuei edo sarrerei buruzko politika zehatzak; sektore, sail edo arlo jakin batekoak; aurrekontu osoarenak; ezarpen edota legerian egindako aldaketa zehatzak), aztertutako aurrekontu zikloaren fasea (ex ante, ex post), erabilitako tresnak, emaitzak aurkezteko modua (aurrekontuari erantsitako agiria, aurrekontuaren zati gisa edo bereizita), esperientzien iraupena. Ekimen horietako askok, gainera, nazioarteko erakundearen babesa jaso dute; adibidez, Nazio Batuen Emakumearentzako Garapen Fondoarena (UNIFEM), Nazio Batuen Garapenerako Programarena (NBGP), Commonwealtheko Idazkaritzarena, edo garapenerako lankidetzako agentziena –Kandako CIDA eta Suediako SIDA, besteak beste-. Babes horrek ekimenen ezaugarrietan izango du eragina.

Nazioartean abiarazitako ekimenak eta haiek sortutako itxaropenak kontuan izanik, gure asmoa zera da: alde batetik, xedeen nahiz erabilitako metodologia, tresna eta adierazleen deskribapen laburra egitea, eta, bestetik, ekimen horien ahalmen eta mugei buruzko gogoeta egitea, oztopoak eta erresistentziak ahaztu gabe, lorpenak eta erronkak azpimarratuz. Gizarte zibila bultzatutako esperientzietan jarri nahi dugu arreta; izan ere, genero berdintasunaren alde diharduten taldeen partaidetza oso onuragarria izan daiteke benetako demokrazia lortzeko borrokan. Ekimen horiek, ekitatearekin batera, kudeaketa publikoaren gardentasuna handitzen dute, eta zeregin politikoan erantzukizunak onartzera bultzatzen dute. Horrez gain, tokiko ekimenak ere azpimarratu nahi ditugu; berrienak izanik, gehienak oraindik esperimentazio fasean daude, baina garrantzitsuak dira.

2. Genero ikuspegiko aurrekontuen helburuak

“The budget reflects the values of a country –who it values, whose work it values and who it rewards,... and who, and what, and whose work it doesn’t”³

Pregs Govender
Hegoafrikako parlamentaria⁴

Aurrekontu publikoen planifikazio, prestaketa, egikaritzea eta ebaluazio prozesuen azterketari buruzko ekimenak asko ugartu dira eta eztabaida bizia piztu dute. Aurrekontu horiek, izan ere, eragin handia dute komunitateko emakume eta gizonen bizi baldintzetan. Eztabaida erabili beharreko tresna eta teknikek hasi, eta prozesuaren izenera arte zabaltzen da. Prozesuak izen asko eduki ditu: hasieran, “emakumeen aurrekontuak” (women’s budgets), eta, geroago, “genero aurrekontuak” (gender budgets), “generoarekiko sentikorrak diren aurrekontuak” (gender sensitive budgets) edo “genero auditoriak” (gender audits). Gaur egun, anglosaxoiek gehien erabiltzen duten terminoa⁵ “gender-responsive budgets” da; euskarazko baliokidea “generoarekiko sentikorrak diren aurrekontuak” izango litzateke, edota “genero ikuspegiko aurrekontuak”, ingelesezko adierazpenak ñabardura gehiago dituen arren. Gaztelaniaz ere “presupuestos con enfoque de género (PEG)” erabiltzen da (Andia eta Beltrán, 2003), besteak beste. Guk esamolde berbera erabiliko dugu, hau da, “genero ikuspegiko aurrekontuak (GIA)”.

Lehen hurbilketa batean, GIA honela deskriba genezake: aurrekontu prozesuaren azterketa bat, politika publikoek emakume eta nesken duten eragina ezagutzeko helburua duena, gizon eta mutilengan duten eraginarekin alderatuta. Hasierako estudio gaia kontabilitateko agiria izaten da; agiri horrek hurrengo ekitaldirako aurreikusitako sarrera eta gastu publikoak jasotzen ditu. Horrek zera esan nahi du: alde batetik, administrazioek beren fondoak zertarako erabiltzen dituzten ikertu behar dela –azterketa gehienek xedea hori da–, eta, bestetik, fondo horien jatorria zein den. Aurrekontuko sarreraren azterketa (iturriak eta osagaiak) ekimen horien funtsezko elementua da. Izan ere, horrela, gizarteko segmentu bakoitzak aberastasunaren sorrerari

eta politika publikoen finantzaketari egiten dion ekarpena nola baloratzen den ikus daiteke. Praktikan, ordea, ikerketa gehienak gastuaren azterketatik abiatzen dira, eta, beraz, gu eremu horretaz bakarrik arituko gara.

Hasiera-hasieratik, aurrekontuen azterketa horiek bi xede nagusi izan dituzte. Lehenik, gobernuen politikek emakumeentzako dakartzaten ondorioak argi identifikatu eta ebaluatzea. Eta, bigarrenik, neurri txikiagoan bada ere, gobernuetako sail eta agentziek emakume eta nesken bideratzen dituzten aurrekontu esleipenen kantitatea eta kalitatea handitzea (Sharp et al. 1990:2).

EBko emakumeen eta gizonen Aukera Berdintasunerako Batzorde Aholkulariaren arabera (2003), GIAk genero zeharrikotasuna aurrekontu prozesuan txertatzearen emaitza dira. Horrek zera dakar berekin: genero ikuspegia aurrekontu prozesuko maila guztietan sartzea, eta diru sarrerak nahiz gastuak berregituratzea genero berdintasuna sustatzeko. Lan benetan zaila da, hortaz.

Aurrekontu prozesu osoa aztertzea eskatzen du, eta zeregin konplexua denez, batzuetan zatika egiten da lan hori. Batzuetan, asmoak edo gastu eta sarreraren planak aztertzen dira (ex ante), eta, bestetan, aurrekontua behin egikaritu eta kitatu ondoren egiten da ebaluazioa (ex post). Hala ere, zentzuzkoena bi alderdiak aztertzea da. Hau da, azterketak aurrekontu prozesuaren faseak har ditzake barne (asmo handien kasuan, fase guztiak), eta aurrekontu publikoak islatzen duen kontabilitate agirian jasotako zenbatekoetatik haratago doa.

Horrek ez du esan nahi datu kuantitatiboak garrantzitsuak ez direnik. Izan ere, datu horien bidez, aurrekontua zertarako erabiltzen den ikus dezakegu (eta, beraz, zertarako ez den erabiltzen ere bai), eta nori egiten dion onura. Azterketa horiek egiteko oinarritzko baldintza bat aurrekontu neurrien onuradunak diren taldeei buruzko informazioa edukitzea da, sexuaren arabera bereizita. *A priori* hain oinarritzkoa eta erraza dirudien premisa hori praktikan erronka izugarria da administrazioentzat, oraindik ez baita ohikoa datuak horrela sailkatzea. Gainera, aurrekontuak genero ikuspegitik aztertzeko, ez da

³ “Aurrekontuak herrialde baten balioak islatzen ditu –nori ematen zaion garrantzia, zer motatako lanak baloratzen diren, nortzuek jasotzen dituzten onurak... eta zeintzuk, eta noren lana ez diren baloratzen”-. Pregs Govender.

⁴ “Hegoafrikako Emakumeen Lehenengo Aurrekontuaren” hitzaurrea (1996), Rhonda Sharp eta Ray Broomhillen *Budgeting for equality: the Australian experience* lanean jasoa, *Feminist economics* 8 (1), 2002, 25-47. or.

⁵ Budlender eta Hewitt iritziz (2002b:7). Debbie Budlender aditu handienetako bat da azterketa horietan, GIA ekimenen aholkulari gisa aritu baita 20 estatu baino gehiagotan.

nahikoa informazio hori edukitzea, funtsezkoa izan arren. Aurrekontuan normalean ageri ez diren datu batzuk ere behar dira, eta hori da aipatutako ekimenek duten bigarren erronka.

Emakumeek eta gizonen rol sozial desberdinak dauzkagu esleitura; horren eraginez, lana sexuaren arabera banatzen eta hierarkikoki antolatzen da. Normalean, hori kaltegarria izaten da emakumeentzat, esleitzen zaizkien zereginetako asko gutxietsi egiten baitira. Horregatik, genero ikuspegiko aurrekontuak aipatzen zaizkion lehenengo aldian, jende asko –bai administrazio barruan eta bai handik kanpo– harritu egiten da, eta ez du ulertzen bi terminoen artean dagoen erlazioa. Gehienetan, izan ere, aurrekontua generoaren ikuspuntutik neutroa den tresnatzat hartzen da; finantza agregatuak jasotzen ditu, eta ez du emakumeei edo gizonen buruzko bera-riazko aipamenik egiten.

Alabaina, ustezko neutraltasun hori ez da benetakoa. Egokiagoa izango litzateke aurrekontua “generoarekiko itsua” dela esatea. Hain zuzen ere, ez ditu kontuan hartzen gizarteak emakumeei eta gizonen esleitzen dizkien rol, erantzukizun eta gaitasun desberdinak, eta ezta ere politikek talde horiengan dituzten ondorio desberdinak. Diskriminazioaren eta genero desberdintasunaren ondorioz, Elsonen iritziz (2002a:30), aurrekontu publikoek gutxietsi egin ohi dute emakumeen makroekonomiari egiten dioten ekarpena. Izan ere, ekonomia ez ordainduaz ahazten dira (emakumeak arduratzen dira zainketa gehienez, eta baita lanerako indarrari eustez ere). Gainera, aurrekontuek ez dute kontuan hartzen lana, baliabideak eta aktiboak genero harremanen arabera banatzeak guztizko ekoizpenean, aurrezki mailan, inbertsioetan, etab. duen eragina.

Generoarekiko itsutasun hori esparru kontzeptualetan antze-man daiteke, eta baita aurrekontu publikoak prestatzeko era-biltzen diren estatistika nahiz ikerketetan ere. Beraz, tresna honen bidez zera lortu nahi da: politika fiskalak kontuan har eta balora dezala zainketen ekonomiak edo ugalketa ekonomiak ekoizpen ekonomiko nazionalari egiten dion ekarpena⁶.

Hortaz, aurrekontu publikoak politika ekonomiko eta sozialeko tresna bihurtu eta aipatutako desberdintasunak ezabatzeko aktiboki lagun dezaten, emakumeen eta gizonen bizitza nahiz lan baldintzak ezagutu behar ditugu, eta baita partaide diren taldeenak ere. Horretarako, ezinbestekoa da emakumeek eta gizonen denborari ematen dioten erabilerari buruzko adieraz-le osagarri batzuk edukitzea (ekoizpen, ugalketa eta zainketa

jarduerak, baliabideen eta beste aktibo batzuen kontrola, etab.), aurrekontu neurriek beren bizi baldintzetan dituzten ondorioak modu integralean aztertzeko.

Erronka horrek, beraz, politika publikoek genero harremanetan duten eragina ikustea dakar; horrez gain, politika publikoak antolatzerakoan genero ikuspegia zenbateraino kontuan hartzen den ezagutzeko balio du. Orain arte, bi kontzeptuok ez dira esperientzia horiekin lotu. Etxeen barruan gertatzen diren dinamika eta prozesu ekonomikoak ez badira ongi ulertzen, horrek ezusteko ondorioak izan ditzake gobernuen eta enpresen politiketan. Beraz, prozesu horiek ezagutzea da lehenengo urratsa.

Orokorrean, azterketa horien bidez proposatzen diren aldaketen xedea hau da: beharrezkoak diren jarduerak emakumeek eta gizonen modu orekatuan egingo eta kontrolatuko dituzten gizarte bat lortzea, jarduera horien fruituak ere bidezko moduan banatuko dituen. Horretarako, besteak beste, genero demokrazia lehentasun bihurtu behar da administrazio publikoen jardunean.

Bestalde, zera gogoratu behar da: azterketen aukera zabalak eta ekimenok abiarazi diren tokietako egoera sozial, ekonomiko eta politiko anitzak direla eta, ekimenen xedeak herrialde bakoitzaren ezaugarrien arabera finkatu dira, eta proiektu horietako partaide diren taldeen interesak kontuan izanik. Zenbait kasutan, emakumeekiko diskriminazioa ezabatzeaz gain, helburu orokorrak finkatzen dira: gobernuak gaitasun handiagoz jokatzeko, ustelkeria desagertzea eta gizarte zibilak partaidetza handiagoa izatea aurrekontuaren prestaketan eta erabaki hartzeetan.

Adibidez, Hegoafrikako esperientziak bertako emakumeen arazoetan jartzen du arretarik handiena; baina, horrez gain, emakume pobreen premia sozio-ekonomikoei lehentasuna emango dieten ordezkari balio eta printzipio batzuk garatu nahi ditu. Gainera, ekimena aurrekontu prozesua demokratizatzeko erabili nahi dute: gastu publikoa kontrolatzeko tresna kritiko gisa, herritarrek haren jarraipena egiteko aukera gehiago izan ditzaten; eta herritarrengan eragin zuzena duten eta 1994ko aldaketa politikora arte, eztabaidatzeko aukerarik izan ez duten gaiak jorratzeko (Budlender et al. 2002a: 87).

Ezin dugu ahaztu ekimenetako asko demokraziarako aldaketaren garaian abiarazi zirela. Horrek aukera gehiago sortu ditu

⁶ Waring, 1989; Cagatay, Elson eta Grown (ed.), 1995; Esim, 2000.

governua ekimen horietan inplikatzeko, eta zentzu zabalagoan, gobernu praktika gardenagoak bultzatzeko eta aurrekontuen prestaketan gizartearen partaidetza indartzeko (Budlender et al. 2002a: 89; Europako Batzordea 2003: 25).

Helburuak esperientzia batetik bestera aldatzen diren arren, GIAen xede nagusia honela laburbildu genezake: neurri fiskalek genero berdintasunean duten eragina zehaztea, eta aurrekontuak egungo desberdintasuna gutxitzen, handitzen edo bere horretan uzten duen aztertzea. Horretarako, galdera batzuei erantzun behar zaie. Lehen: nori egiten diote mesede aurrekontu gastuaren emaitzek? Eta bigarrena: nork ordaintzen ditu erabaki horiek dakartzaten kostuak?

3. Nazioarteko esperientziei buruzko azalpen laburra

Genero ikuspegiko Aurrekontuei buruzko lehen ekimena (orduan *Emakumeen Aurrekontuak* deitzen zitzaien) Australian sortu zen, 1980ko hamarkadaren lehen erdialdean, eta 1984tik aurrera gauzatu zen, gobernu laboristak hauteskundeak irabazi zituenean. Ekimen aitzindari hartan, Gobernu Federalak, berau osatzen zuten feministek bultzatuta, sail bakoitzeko aurrekontu proposamenak barrutik aztertzekeko prozesu bat jarri zuen abian. Sail bakoitzari gogoeta egiteko eskatu zitzaion, bere politikek kaltetutako edo lagundutako taldeen genero harremanetan izan zezaketen eraginari buruz. Helburua, beraz, azterketa hori gobernuko instantzia bakoitzak egin beharreko politika eta aurrekontu plangintzaren hasierako fasean sartzea zen. Esperientzia hori federazio mailan egin zen lehenik, eta, geroago, estatu federatu guztietan. Ekimen guztietatik luzeena izan da –hamarkada bat iraun zuen estatu guztietan– eta, gaur egun, genero berdintasunaren alde aurrekontu federaletan egindako ahaleginari buruzko agiri bat prestatzen da urtero⁷. Esperientziak oihartzun handia izan du nazioartean, eta geroagoko ekimen askok erreferentzia eta abiapuntutzat erabili dute.

Hala ere, estrategia hau gobernuen egituretatik kanpo garatu da batez ere. Horren adibide bat Erresuma Batua da. 1989an, *Women's Budget Group* delakoa sortu zen (Gobernuko talde independentea; izenak dioen bezala, emakumeen aurrekontuen alde lan egiten du). Erakundea indartzen joan da denborarekin, eta, 1997an Alderdi Laboristak boterea eskuratu zutenetik, eragin handiagoa du gobernuaren jardueretan. Aurretik,

aurrekontu proposamenari buruzko informazio zehatzik ez zeukanez, gobernuak zirriborroa jendaurrean aurkeztu ondoren, taldeak emakumeen egoerarentzat garrantzitsuentzat jotzen zituzten alderdiak aztertzen zituen, bereziki zergak (alderdi hori da Erresuma Batuan eztabaida gehien pizten duena); horrez gain, aurrekontuak baliabide gutxi dituzten emakumeengan zituen ondorioak ikertu zituzten. Hasieratik, *Women's Budget Group*eko kideak ugalketa eta zainketen ekonomiaren eta politika publikoen artean zegoen loturaz jabetu ziren. Beraz, politika horiek lanaren, denboraren, baliabideen eta aktiboen banaketa sexualean dituzten eraginak aztertzen saiatu dira, ekonomia feministak aldarrikatzen duen jarduera ekonomikoaren pertzepzio integraletik abiatuz.

Kanadan ere, gizarte zibilak dinamizatu du ekimen hori. Kasu honetan, 90eko hamarkadan gobernu federalak ezarritako eredu neoliberalaren ordezkoko politika ekonomiko bat bultzatzen zuten erakundeak izan dira protagonistak⁸. Erakunde horiek gizartearen gehiengoari mesede egingo dion politika publiko bat defendatzen dute; biztanle ahulenei arreta berezia eskainiko diena, eta emakumeen bete gabeko premiei lehentasuna emango diena. Gobernuaren lehentasunekiko beste aukera batzuk daudela jakinarazteko, 1993. urteaz geroztik, ordezkoko aurrekontu proposamen bat egiten dute urtero. Horren helburua politika makroekonomiko onbideratu bat bultzatzea da, egungo politikak ez bezala, kostu sozialik ekarriko ez duena. Hasieran, genero ikuspegia ekimenaren lehentasunetako bat baino ez zen; azken urteotan, ordeza, garrantzi handiagoa hartu du, eta Kanadako zenbait estatutan, genero ikuspegiko ordezkoko aurrekontuak egiten ari dira.

Gizartean duten eraginaren eta oihartzunaren aldetik garrantzitsuak diren ekimen aitzindari horien artean, Hegoafrikako esperientzia ere nabarmendu behar da. 1994an abiarazi zen, gizarte zibilaren eskutik, eta geroago gobernuak ere bultzatu zuen (Commonwealtheko Idazkaritzaren bultzadari esker). Kasu honetan, funtsezko elementuetako bat apartheidaren osteko aldaketa politikoa izan zen. Erregimen politiko berriarekin, hainbat ekimen abian jartzeko baldintza egokiak sortu ziren. Ekimen horren xedea bertako biztanleen, eta, bereziki, emakumeen bizi baldintzak hobetzea zen. Izan ere, aurreko gobernu arrazisten politika diskriminatzaileek talde horri egin zioten min gehien. Horretarako, parlamentari feministek eta genero gaietan ziharduten ikerketa erakundeek bat egin zuten lehenik, hobekuntza politiko horiek bultzatzeko asmoz.

⁷ [http://www.fafia-afai.org/files/australiabooklet\[1\].pdf](http://www.fafia-afai.org/files/australiabooklet[1].pdf)

⁸ Ordezko Politika eta Aukeren Aldeko Kanadako Zentroa (CCPA).

Geroago gobernua ere konprometitu zen, eta sail guztietako aurrekontu neurriak aztertu zituzten hiru urteko epean. Ezinbestekotzat hartu zen Hegoafrikako emakumeen bizi eta lan baldintzak hobeto ezagutzea, haien arteko desberdintasunak kontuan izanik hurrengo faktoreen arabera: arraza, bizilekua (hirietan edo nekazaritza eremuetan), hezkuntza maila eta baliabide ekonomikoak, besteak beste. Horrela, emakumeen eguneroko errealitatearen azterketari eman zitzaion lehentasuna, egin beharreko lehentasunezko hobekuntzen adierazle gisa. Izan ere, aurrekontuak muga handiak zituen eta aurrez konprometitutako aurrekontu kredituak zeuden.

Hegoafrikaren kasuan gertatu den bezala, administrazio publikoek bultzaturiko beste ekimen batzuetan Commonwealtheko⁹ Idazkaritzaren eginkizuna azpimarratu behar da. Australiako ekimen aitzindariaren arrakasta oinarritzat hartuz¹⁰, Idazkaritzak proiektu pilotu bat abiarazi zuen 1995ean, zenbait estatu kide barne hartzen zituen eta denborarekin zabaldu egin dena. Aipatutako erakundea estrategia honetan inplikatu izanaren arrazoia zera da: politika makroekonomikoa generoaz hornitzeko lanari ekiteko, toki pragmatikotzat jotzen du aurrekontua¹¹. Ekimen horiek, gainera, mekanismo gisa erabil daitezke eskura dauden baliabideekin hartutako konpromiso politikoak gauzatzeko. 1995etik 2002ra arte, esperientzia horiek egiten aritu ziren Estatuaren erdiak erakunde horretako kideak ziren¹². Hala ere, horietako asko esplorazio ekimenak izan dira; beraz, haien ondorio ekonomiko eta sozialak ebaluatzea oso zaila da gaur egun, denbora beharko baitute eraginkorrak direla eta gobernuaren dinamika nahiz inertziak aldatzeko gai direla frogatzeko.

Nazioarteko beste zenbait erakunde, bereziki UNIFEM eta NBBG, eta baita garapenerako lankidetzako erakunde batzuk ere (CIDA, SIDA, GTZ eta Ford Fundazioa, besteak beste), horrelako esperientziak bultzatzen ari dira munduan zehar. Prestakuntza eta laguntza teknikoak ematen dute, batez ere. Adibidez, Txile, Mexiko, Peru, El Salvador eta Bolivian horre-

lako prozesuak abiarazi dira, eta emaitza batzuk eman dituzte dagoeneko. Aurrera jarraituz gero, emakumeek jasaten dituzten diskriminazioen zergatiak ezagutuko dira, eta diskriminazio horiek ezabatzeko eskura dauden baliabideak hobeto erabiliko dira. Afrikan ere, aipatutako erakundeek ahalegin handia egin dute. Gainera, bertako GKEak gai horretan adituak diren langileak trebatzen aritu dira, estatu mailan batez ere (Tanzania, Mozambike, Ruanda, Zambia eta Senegalen, besteak beste).

Mundu osoan gertatzen ari diren deszentralizazio administrazio boko prozesuen ondorioz ere, esperientzia horiek zabaltzen doaz. Mexikon, esaterako, FUNDAR eta Equidad de Género erakundeek ustez, deszentralizazio prozesuaren eraginez, lehenengo aldiz herrialdearen historian, polemika piztu duten tokiko aurrekontu erabakiak eztabaida politiko publikora pasa dira (Budlender et al. 2002a: 103), eta genero ikuspegia ere azaleratzen ari da. Gainera, Latinoamerikako esperientzia batzuek ikuspuntu esku-hartzaileagoa ari dira bultzatzen, bereziki toki mailan, eta Andeatako eskualdeak indarrak eta esperientziak koordinatu ditu sinergiak sortzeko eta bertara egokitutako formak aurkitzeko.

Europa ere, bere aldetik, hasi da generoarekiko sentikorrak diren aurrekontuak egiteko aukerak eta metodologiak aztertzen, beste kontinente batzuk baino beranduago bada ere. Pilatutako eskarmentuari dagokionez, Eskandinaviako herrialdeak nabarmendu behar dira. Izan ere, urte asko daramatzate emakumeen eta gizonen berdintasuna lortzeko ekintza positiboko politikak bultzatzen, eta sinergiak sortu dituzte Eskandinaviako Kontseiluan koordinatutako lanaren bidez. Europako beste herrialde batzuetan ere (Alemania, Austria, Belgika, Espainia, Frantzia, Italia, Eskozia eta Suitza), urratsak ematen hasi dira tresna hori martxan jartzeko, baina intentsitate eta lurralde maila desberdinetan¹³.

Administrazio publikoek bultzatutako esperientzien kasuan, gauza bat argi dago: politika publikoek emakumeen eta gizo-

⁹ Commonwealth erakundea estatu independenteen lankidetzak elkarrekin bat da. Bertan, 54 herrialdek (Erresuma Batuko kolonia ohiak) hartzen dute parte. 2002an 1.700 milioi pertsonako biztanleria osatzen zuten, hau da, munduko populazioaren heren bat. Esimen (2000: 20) iritziz, Sri Lanka, Hegoafrika eta Fiji izan ziren GIAk ezartzen lehenak, 1995etik aurrera. Geroago, 1998an, Barbadosen gauza bera egin zuen, prestakuntza tailerrak antolatuz eta jarraian azterketa sektorialak eginez.

¹⁰ Australiako gobernu federalak 12 urtez argitaratu zituen *Emakumeen Aurrekontuak* delakoetako adierazpenak (1984/85-1996/97). XXI. mendearen hasieran, Iparraldeko Lurraldeak eta Tasmaniako gauza bera egiten jarraitzen zuten (Sharp, 2000:48).

¹¹ Budlender, 2002 a:85.

¹² Haien artean, Australia, Barbados, Belize, Botswana, Kanada, Fiji uharteak, India, Kenya, Malawi, Malasia, Maurizio, Mozambike, Namibia, Hegoafrika, Sri Lanka, St Kitts eta Nevis, Tanzania, Uganda, Erresuma Batua, Zambia eta Zimbabwe daude. Ekimen batzuk Commonwealthen koordinatu ditu. (Budlender et al., 2002 a; Hewitt eta Mukhopadhyay, 2002 a: 63).

¹³ Gaian sakondu nahi izanez gero, ikus Jubeto (2007): "Experiencias europeas en Presupuestos con Enfoque de Género: una revisión crítica", *Ekonomia Feministari buruzko II. Biltzarra*, Zaragoza.

nen bizi baldintzetan duten eragina ezagutzeko, administrazio maila guztien inplikazioa behar da; izan ere, beraien politikak osagarriak izaten dira sarritan. Beraz, ezinbestekoa iruditzen zaigu maila horiek kontuan hartzea, neurtu nahi den eragina benetan zein den ikusteko, eta, behar denean, neurri zuzentzaileak ezartzeko.

Aipatutako ekimenak abiarazi diren administrazio mailari dagokionez, esperientziok Estatuetakoa aurrekontuetan jarri dute arreta lehenik, baina ez beti. Hego Amerikako zenbait herrialdek, adibidez, toki mailan hasi dituzte esperientziak; eta estatu federalen kasuan, Australia edo Tanzanian esaterako, azterketak estatu gobernuetan nahiz lurraldeetakoetan egin dira. Estatu unitarioetan, adibidez Hegoafrikan, Filipinetan eta Ugandan, nazio mailako eta toki mailako esperientziak jarri dira martxan. Ekimen horiei esker, aurrekontua herritarrengana hurbildu da, haren inguruko eztabaida publikoa areagotu da eta aurrekontuak egun nagusi diren genero harremanak aldatzeko eskaintzen dituen aukerak ikusi dira.

Normalean, toki maila biztanleengandik hurbilen dagoena dela pentsatu ohi da. Izan ere, hasiera batean, politika publikoen onuradunekin harreman zuzenagoa edukitzea ahalbidetzen du, haien premiak nahiz gogobetetze maila antzemateko. Bestela esanda: hurrengo atalean aipatuko ditugun tresnetako batzuek toki mailan ezartzeko errazagoak dirudite, eta gainerako administrazio mailen azterketekin osatu behar dira. Ildo horretatik, lehen aipatutako deszentralizazio administrazio boko prozesuek batez ere toki mailan bultzatu dute esperientzia hori. Latinoamerikako zenbait Estatutan, adibidez, diktadurak amaitu eta demokraziaren aldeko urratsak eman zirenetik (toki batzuetan oso txikiak izan dira), deszentralizazio prozesu bat gertatzen ari da; eta, horren ondorioz, azterketak hasi dira egiten toki mailan, bai hiriburuetan eta bai gainerako hirietan.

Europari dagokionez, toki mailako esperientzia garrantzitsuenak ere Eskandinavian egin dira; hain zuzen ere, estatu unitarioak izan arren, oso deszentralizatuta daude, eta udalek eskumen asko dituzte. Aitzindariak izan dira tokiko esperientziak abiarazten, beraien terminologia eta metodologia erabili dituzten arren generoa politika publikoetan zeharka sartzeko. 1999.

urtetik, Toki Erakundearen Suediako Federazioak lanean dihardu genero ikuspegia tokiko politika publikoetan txertatzeko; gaur egun, Suediako probintzien erdiak baino gehiagok ikuspegi hori barneratuta dauka bere xede eta agiri politikoetan. Alabaina, esperientzia horiek badituzte muga batzuk. Izan ere, probintziek ez daukate sexuaren arabera bereizitako estatistika sakon eta eraginkorrik; eta ikuspegi hori aurrekontuen dinamikan zenbateraino txertatuta dagoen aztertuz gero, gabeziak daudela ondorioztatu daiteke, Gotenburgeko esperientziak¹⁴ argi erakusten duenez. Gaur egun, agintari eskandinaviarrak baterako esperientzia bat garatzen ari dira Eskandinaviako Kontseiluan. Erakunde hori GIAekin loturiko ekimen pilotuak bultzatzen ari da, metodologia eta ezagutzak trukatzeko asmoz, estatu mailan eta, neurri txikiagoan, toki mailan.

Europako gainerakoan, orokorrean, tokiko esperientziak duela gutxi jarri dira abian. Aurreratuen dauden eta metodo berri-tzaileenak erabiltzen dituzten artean, Italiako ekimenak aipatu behar ditugu. Genoako esperientziarekin batera, Modena eta Sienako probintziak osatzen dituzten zenbait udalerritan ere ekimenak daude abian. Modenaren kasuan, giza garapen iraunkorraren ikuspegia jarraitu da (gaitasunetan jartzeko arreta)¹⁵, emakumeengan eta gizonengan eragin desberdina duten gastuak sailkatzeko eta aztertzeko. Ekimen berritzailea da, eta haren nondik norakoak metodologiari buruzko atalean azalduko ditugu.

Estatu germaniarretan ere, batez ere Alemanian, Austrian eta Suitzako zati batean, horrelako esperientziak egiten hasi dira, estatu nahiz toki mailan (Berlin, Kolonia, Munich, Viena, Basilea...). Esperientzia horiek emakume taldeek dinamizatu dituzte batez ere; presioa egiteaz gain, azterketa horietan laguntzea erabaki dute, genero zeharkakotasuna errealitate bihurtu eta genero demokrazia lortzeko moduko xedea izan dadin.

Estatu espainiarrean, GIAen ekimena Emakundek garatu zuen lehenik, Emakumearen Euskal Erakundeak. Eusko Jaurlaritzako sei sailetan esperientzia pilotu bana jarri zuen abian, administrazioa ikuspegi horren garrantziaz jabetzen has zedin. Ildo horretatik, barne prestakuntzari eman zitzaion lehentasu-

¹⁴ 2003an, Gotenburgon genero ikuspegia ongizatearen sektorearen udal aurrekontuetan txertatzeari buruzko ikerketa bat egin zen. Ongizatearen sektorea hurrengo aurrekontu kapituluetan dago banaturik: gizabanako eta familientzako zerbitzuak, errefuxiatuentzako zerbitzuak, elbarrituentzako zerbitzuak, adineko pertsonentzako zerbitzuak, udal osasun zerbitzuak eta gai estrategikoak. Ikerketak gabeziak antzeman zituen sexuaren arabera bereizitako estatistiken bilketan; horrez gain, genero ikuspegitik egindako gogoeten falta eta azterketen azalekotasuna utzi zituen agerian. Aurrekontuen agirietan jarraibide argiak sartzeko premia ere azpimarratu zen; izan ere, bestela, ikuspegi hori ahuldu edo desagertu egiten zen.

¹⁵ Amartya Sen eta Marta Nussbaumez giza garapenaren ikuspegiari buruzko beren lanetan adierazi dutenez.

na, eta interneten liburutegi digital bat jarri zen estrategia hori zabaltzeko asmoz (www.emakunde.es). Tamalez, proiektu pilotua amaitu ondoren, ekimena bertan behera gelditu zen. Izan ere, Ogasun Sailak eragozpen handiak jarri zituen ekimena zabaltzeko orduan (bera arduratu behar zen horretaz), eta Emakundek ezin izan du ezer egin sail horren laguntzarik gabe. Gaur egun, Emakundek euskal udalerrri batzuetako Berdintasuneko teknikariek dihardu lanean, emakumeentzat garrantzitsuak diren udal gastuak nabarmendu eta aztertzeko balioko duen eskuliburu bat prestatzeko. Xede horrekin, Australiako metodologia Euskadiko toki administrazioen gastu kategorietara egokitu du. Bestalde, 2005ean, genero ikuspegia Bilboko Udaleko aurrekontuetan sartzeko oinarriak finkatu ziren, eta prozesua oraindik garatzen ari da.

Andaluzian ere, aurrerapen batzuk egiten ari dira Autonomia Erkidego mailan. *Andaluziako Autonomia Erkidegoko Aurrekontuaren Genero Inpaktua Ebaluatzen Txostenak* azpimarratu behar dira, 2006 eta 2007koak. Oso didaktikoak izateaz gain, kostu edo ahalegin handirik gabe ezar daitezke, eta hori oso ongi datorkio administrazio publikoari. Agiri horiek aurretik gogor lan egin dela islatzen dute, eta etorkizunean fruitu ugari ematea espero dugun prozesu bateko lehen urratsa dira. Hurrengo atalean prozesu horren gakoak azalduko ditugu.

Laburbilduz, munduan zehar ekimen horiek hartzen ari diren indarra ikusirik, tokian tokiko errealitateetara egokitzen ari direla esan dezakegu. Metodologiari dagokionez, teknikak ugaritzen ari dira, estrategia horren erabileretako batzuen izaera esperimental eta berritzailearen ondorioz.

4. Prozesu horietan erabilitako metodologia nagusiak

Aurrekontuak garrantzi handia du, beraz, politika publikoak islatzen dituelako. Tresna oso zabala eta konplexua da, gainera; benetako prozesu bat. Horregatik, genero ikuspegia aurrekontuan txertatzea zaila izaten da, batez ere hasieran. Hori dela eta, ekimenak abiarazteko hainbat metodo sortu dira.

Genero ikuspegia duen aurrekontu prozesu bat ezartzeko jarraibideak dagokion herrialdearen ezaugarrietara egokitu behar dira. Hala ere, kasu guztietan, printzipio orokorra orain arte bereizita egon diren bi ezagutza multzo bateratzean datza: genero desberdintasunen ezagutza eta finantza publikoen eza-

gutza. Beraz, sormen prozesua da, hainbat mailatan berrikuntzak egitea eskatzen duena. Egile batzuek prozesu horietan partaidetza sozialak duen garrantzia nabarmendu dute. Beraien ustez, gizarte zibila gobernuak baino hobeto dago prestatuta esperientzio metodologikoa egiteko; izan ere, oraindik lan asko egin behar da genero diskriminazioa bere zentzu zabalean erreproduzitzen duten mekanismoak aurkitzeko (Budlender et al. 2002a: 112).

Azterketa horiek hainbat modutara egin daitezke, eta errealitate bakoitzera egokitu behar dira. Hala ere, orain arte gastuen inguruan egindako azterketetan, oinarritzko hiru metodo erabili dira, eta horietatik abiatuz zenbait aldaketa egin dira. Hurrengo lerroetan zehar, gastu politikekin loturiko tresnetan jarriko dugu arreta; izan ere, aztertutako esperientzia gehienak tresna horietatik abiarazi dira. Nolanahi ere, diru sarreraren arloan egiten ari diren ahaleginak ere oso garrantzitsuak dira (ikus Stovski, 1997; Villota, 2000, 2004, Pazos, 2004). Azterketa horiek funtsezkoak dira zeregin publikoak sexuaren arabera gizartean duen eragina ikusteko.

Lehenik eta behin, Australiako esperientzian erabilitako metodoa dago. Ronda Sharp ekonomialari eta feminista australiarak proposatu zuen, eta sail bakoitzeko gastua hiru kategoriatan banatzen du. Bigarrenik, Hegoafrikan erabilitako bost urratsen metodoa dago, Debbie Budlenderrek asmatua. Bi ikuspegiak esparru analitiko komun bat osa dezakete, bai egikaritutako aurrekontuak ebaluatzeko eta bai aurrekontuaren eraginari buruzko ex ante azterketak egiteko. Adibidez, Budlender eta Hewittek (2003) beren gida-eskuliburuan¹⁶ dioten bezala, gobernu batek sail edo ministerio jakin bat aukeratu eta bere programa eta azpiprogramak azter ditzake, Sharpen hiru kategoriak erabiliz; eta, gero, bakoitzari buruzko azterketak eta txostenak egin ditzake Hegoafrikako ereduaren bost urratsak jarraituz.

Ekimena gizarte zibiletik abiatzen bada, bereziki garrantzitsutzat hartzen den gai bat aukera daiteke, eta bost urratsen eske- ma jarraitu; ondoren, sailetako programa eta azpiprogramek gai horri nola heltzen dioten azter daiteke, Australiako metodologia erabiliz. Hirugarrenik, Diane Elsonen proposaturiko tresnak daude. Tresna horien zati batzuk antzekotasun asko dituzte aurreko bi ikuspegiekin; beraz, tresna horiek egiten dituzten ekarpen berriak azalduko ditugu soilik.

¹⁶ Atal honetako funtsezko erreferentzietako bat.

1. koadroa: GIAk aztertzeko erabilitako tresna nagusiak		
Australiako kasua (R. Sharp)	Hegoafrikako kasua (D. Budlender)	D. Elsonen azterketa mailak*
1. Emakumeei berariaz zuzenduriko gastuak. 2. Sektore publikoan aukera berdintasuna bultzatzeko ekimenak. 3. Gastu publikoaren gainerakoa.	1. Emakume, gizon, neska eta mutilen egoeraren azterketa. 2. Politikek generoarekiko duten sentsibiltatea. 3. Gastu esleipenen azterketa. 4. Gastuaren bidez finantzatutako zerbitzu publikoen kontrola. 5. Emaizten ebaluazioa.	1. Estrategia makroekonomiko agregatua. 2. Gastu eta sarreraren osaera. 3. Emandako zerbitzuen eraginkortasuna. * Zazpi tresnatan banaturik.

Iturria: geuk egin, aipatutako egileen proposamenak oinarritzat hartuz.

4.1. Australiako proposamena

Australian, gobernuak sail edo arlo bakoitzaren azterketatik abiatzea erabaki zen. Horretarako, sail bakoitzeko gastuak sailkatu egin ziren goian aipatutako hiru kategorien arabera:

1. Emakumeen premiak betetzera berariaz zuzenduriko gastuak: besteak beste, emakume aborigenentzako osasun programak eta emakume gazteentzako hezkuntza, prestakuntza eta enplegu programak.

Gastuak honela aztertea proposatzen zen:

- a. Aztertu beharreko programa/proiektuaren xedea zehaztu, konpondu nahi zuen arazoa barne (errealitate sozialaren adierazleak).
 - b. Programa edo proiektua garatzeko aurreikusitako jarduerak zehaztu (generoarekiko erakusten duten sentsibiltatea baloratzuz).
 - c. Programa edo proiektu horretara zuzendutako baliabideak kuantifikatu.
 - d. Emaizta adierazleak zehaztu (adibidez, programaren onuradun diren emakume eta gizonen kopurua).
 - e. Neurrien eragin adierazleak zehaztu, emakume, gizon, neska eta mutilen egoeran gerta daitezkeen aldaketak neurtzeko.
 - f. Hurrengo ekitaldirako aurreikusitako aldaketak kontuan hartu, aurrekontua generoarekiko sentikorrakoa den ala ez ikusteko.
2. Sektore publikoan aukera berdintasuna bultzatzeko ekimenak: emakumeentzako prestakuntza, amatasun eta aitatasun baimenak, lanpostuen deskribapenen aldaketak genero diskriminazioari aurre egiteko, etab.

Kasu honetan, urrats hauek jarrai daitezke azterketa egiteko:

- a. Sailean dauden lanpostu motak deskribatu.
 - b. Enplegu mailak (eskalak), enplegu motak (lanaldi osoa, partziala, aldi baterakoa), soldatak eta irabaziak sexuaren arabera bereizi. Beste alderdi batzuk ere azter daitezke; adibidez, elbarritasunen bat duten langileen kopurua.
 - c. Enplegu aukerak bultzatzeko abiarazitako edozein ekimen aipatu: gastatutako zenbatekoak eta lortutako kopuruak (adibidez, emakumeentzako prestakuntza edo genero berdintasunari buruzkoa).
 - d. Genero gaiekin lotutako edo horretan espezializatutako karguak dituzten emakume eta gizonen kopurua zehaztu. Adibidez, polizian, osasun zerbitzuan edo gizarte zerbitzuetan dihardutenak, familia barruko indarkeria edo bortxaketa kasuak tratatzen dituztenak, etab.
 - e. Sektore horretako (eta guztietako) administrazioako Kontseilu edo Batzordeetan dauden pertsonak sexuaren arabera bereizi, kargu ordaindua dutenak (zenbatekoekin) eta ordainik jasotzen ez dutenak zehaztuz.
 - f. Hurrengo ekitaldirako aurreikusitako aldaketak azaldu.
3. Sail edo administrazioako gainerako gastu publikoa, generoaren ikuspuntutik duen eragina kontuan izanik. Aurreko bi ataletan sartzen ez diren hainbat ekimen hartzen ditu, aurrekontuaren guztizkoa osatzen dutenak. Azterketak aldatu egiten dira ekimenen edukiak duen garrantziaren arabera. Onuradunik egonez gero, mota guztietako programa eta laguntzak erabiltzen dituzten pertsonak sexuaren arabera bereizten dira.

Azterketaren oinarritzat sailkapen hori erabili den kasu guztietan, aurrekontuko zenbatekoen %95 baino gehiago hirugarren kategorian kokatzen da, eta, batzuetan, %99ra ere iristen da. Horregatik, oso garrantzitsua da gastu horien zeharkako azterketa egitea. Izan ere, alderdi hori kontuan hartzen ez bada, genero berdintasuna gastu publikoaren bidez bultzatzeko aukera handienetako bat galduko dugu (Budlender eta Hewitt, 2003). Alabaina, hau da arazo gehien sortzen dituen kategoria, sail bakoitzean dauden programen aniztasuna dela eta. Horregatik, aldezturik, azterketan sartuko diren programak aukeratzeko dira. Normalean irizpide hauek erabiltzen dira: programei zuzenduriko aurrekontuen bolumena, eta programa horietan jorraturiko gaiek generoaren aldetik duten garrantzia¹⁷.

4.2. Hegoafrikako bost urratsen proposamena

Hegoafrikan garatutako ekimena, 5 urratsena, asko erabili da 1. eta 3. kategorietan, eta honetan datza:

1. Hasteko, aurrekontua kokatzen den gizarteko emakume, gizon, neska eta mutilen egoera aztertzen da. Azterketa sektoreka eginez gero, bakoitzaren egoera aztertzen da eremu horietan. Esperientzia gehienetan, hemen azaltzen da lehenengo arazoa, eta, gainera, azterketa prozesu osoan zehar errepikatuko da: ez dago sexuaren arabera bereizitako daturik. Bestalde, generoarekin loturiko desabantailak gain, hurrengoak hartu behar dira kontuan: kokapen geografikoa (hiria/landa-eremua), klasea (pobrea/aberatsa), adina eta jatorri etnikoa, batez ere. Kasu bakoitzean, datu horiek gurutzatu egin behar dira; izan ere, azpitalde desberdinetako emakume eta nesken artean aldeak egongo dira, eta baita gizonen eta mutilen kasuan ere.
2. Aztertu beharreko saileko politiken genero sentsibilitatea baloratzen da. Gastuen zenbatekoak sakonki aztertu aurretik, zenbateko horiek administrazioen genero politikan kokatzea proposatzen da; beren planteamendu orokorrak, asmoak eta xedeak aztertuz, genero berdintasunari dagokionez, eta esaten dena nahiz ezkututzen dena kontuan izanik. Horrela, lehen balorazio bat egingo da, politika jakin batek desberdintasunak handitu, txikitu edo bere horretan utzi ditzakeen argitzen saiatzeko.
3. Aurrekontuetako gastuen esleipenak baloratzen dira. Urrats honetan, aztertu beharreko programaren zenba-

tekoak hartzen dira (programen arabeko sailkapena egokia da azterketa mota honentzat), programaren memoriarekin eta egon daitezkeen adierazleekin batera, lehen hurbilketa bat egiteko. Hemen arazoak sortu ohi dira, aurrekontuetako zenbatekoak aurkezten diren moduagatik; eta, baita ere, administrazioak informazio argia eta zehatza eman behar duelako, jardura bakoitzera zuzendutako baliabideak aztertu ahal izateko (horrek, gainera, prozesuaren gardentasunari laguntzen dio eta partaidetza errazten du).

4. Eskaintako baliabideen eta zerbitzuen erabilera aztertzen eta ebaluatzen da. Urrats honetan aurrera egiteko, ezinbestekoa da datu hauek edukitzea:

- programari esleitutako baliabide edota langile kopuruari buruzko datuak,
- programaren zuzeneko emaitzak, bere onuradunak diren pertsonen dagokionez,
- emaitza horien eraginak. Adibidez, osasun arreta handitzen bada, horrek osasunean eta denboraren erabileran duen eragina. Beraz, batzuetan beharrezkoa da programa desberdinetako emaitzak elkarrekin gurutzatzea.
- Atal honetan adierazle gurutzatuak behar ditugu, aurrekontuen genero sentsibilitateari buruzko informazioa emango digutenak jardura esparru desberdinetan; eta hori lortzea zaila izan daiteke.

5. Azkenik, lortutako emaitzak baloratzen dira beren eraginaren arabera: neurriek emakumeen eta gizonen abiapuntuko egoeran duten eragina ebaluatzeko orduan, bi arazo sortzen dira: batetik, egoera baten aldaketa ezin zaio programa jakin bati bakarrik egotzi, aztertutakoa baino askoz faktore gehiagorekin dagoelako lotuta; eta, bestetik, neurriek eragina izateko, denbora bat pasa behar da (epe ertainera). Nolanahi ere, ahaleginak egiten ari dira eraginaren bilakaera neurtzeko, jarduketaren eremu guztietarako adierazleak sortuz.

4.3. D. Elsonen proposatutako hiru mailak

D. Elsonen hiru maila proposatzen ditu genero ikuspegiko aurrekontuen ekimenak aztertzeko¹⁸. Izan ere, bere ustez,

¹⁷ Latinoamerikaren kasuan, 1. eta 2. kategoriak elkartu egin dira, bakar bat osatuz. Ondorioz, azterketa bi gastu kategoriatik abiatu da, eta horrek lana erraztu du (Andia eta Beltran, 2003).

¹⁸ Budlenderrek bildu eta laburtu ditu, 2002 a: 13.

aurrekontu publiko bat prestatzeko orduan, erabakiak hiru mailatan hartzen dira:

- 1. maila. Estrategia makroekonomiko agregatua: defizit publikoaren eta politika ekonomikoko esparruaren epe ertainerako azterketa hartzen du barne, horien etorkizunaz eta iraunkortasunaz gain.
- 2. maila. Gastu eta sarreraren osaera.
- 3. maila. Emandako zerbitzuen eraginkortasuna.

Elsonek generoa hiru maila horietan txertatzen laguntzen duten hainbat tresna proposatzen ditu. Tresnok zazpi kategoria zabaletan daude banaturik (batzuetan, sei izaten dira). Esperientzia praktikoetan gehien aztertzen diren atalak bigarren eta hirugarren mailekin daude erlazionatuta; hau da, gastuaren osaerarekin eta emandako zerbitzuen eraginkortasunarekin. Gainera, gastuen osaeraren azterketarako lehen aipaturako metodologiak erabiltzen dira; beraz, azterketa hori ez dugu deskribatuko. Lehen maila oso esperientzia gutxitan aztertu da; horien artean kanadarra nabarmendu behar da, justizia sozialaren aldeko erakundeek burutua. Hala ere, maila horrek garrantzi handia du. Izan ere, aurrekontua epe ertain eta luzerako aukera makroekonomikoak islatzen dituen epe laburrerako ariketa bat da.

LEHEN MAILA: Generoa epe ertainerako politika ekonomikoaren esparruan eta estrategia makroekonomiko orokorrean txertatzea. Lehenik eta behin, defizit publikoaren maila aztertzen da, eta defizit hori epe ertainera iraunkorra den ere bai. Epe ertaineko aurrekontu esparruetan erabilitako ereduak ez dituzte kontuan hartzen, besteak beste, neurri horiek familia unitateen lan kargan eta komunitateetan izan ditzaketen ondorio kaltegarriak; eta ezta ere egungo genero desberdintasunetan eragin ditzaketen aldaketak. Aitzitik, arau eta balioen esparru soziala konstantetzat hartu ohi da. Esparru horrek, ordea, zuzeneko eragina du politika makroekonomikoan; izan ere, ordaindutako eta ordaindu gabeko lanaren eremuak elkarri hertsiki loturik daude, eta bateri egindako presioek besteari zuzenean eragiten diote.

Maila honetan erabiltzen diren tresna nagusiak hauek dira:

A. Aurrekontuak denboraren erabilera duen eraginaren azterketa, sexuaren arabera bereizita. Azterketa hau egiteko, familia inkestak erabili behar dira (normalean Estatistika Institutuek prestatzen dituzte); horrelako inkes-

tarik ez badago, denbora erabiltzeko moduak sexua eta adinaren arabera bereizten dituzten galdesortak prestatu beharko dira. Datu horiei esker, lan eskakizunen aurrean emakumeek duten denbora defizita neurtu ahal izango dugu, batez ere ordaindu gabeko lanari dagokionez. Izan ere, lan hori ordaindutakoa baino askoz ikusezinagoa da, ohiko ekonomiaren multzo estatistiko gehienetan ez delako azaltzen. Bi datu horien baturak komunitate bateko emakumeek eta gizonak egindako guztizko lana erakusten digu; eta munduko gobernu gehienak defizit publikoan egiten ari diren murrizketek haien bizitzan duen eragina aztertze-ko balio du. Horretarako, murrizketek ukitzen dituzten eremuak ezagutu behar dira. Adibidez, defizit publikoaren murrizketak komunitateari eskaintzen zaizkion zerbitzu publikoak gutxitzea baldin badakar, horrek zera esan nahi du: emakumeek lanaldi ordaindu gabeetan denbora gehiago ematearen truke lortu dela murrizketa hori, zerbitzu publikoen gabeziak bete behar dituztelako.

Jarduera ekonomikoaren bi eremuen arteko lotura (lan ordaindu eta ordaindu gabekoaren artekoa) ez da kontuan hartzen. Horren ondorioz, ordea, aurrekontuaren epe luzerako iraunkortasuna itxurazkoa izan daiteke, egungo giza baliabideak eta baliabide sozialak agortuko baititu. Beraz, azterketa integral hau egiterakoan, hurrengo ondorioa atera ohi da: kaltegarria dela eremu horietan gastu publikoa murriztea, esparru sozialari kalte egiten diolako, eta komenigarriagoa izango litzatekeela defizita murrizteko beste modu batzuk bilatzea; adibidez, politika fiskala aldatzea, baliabide ekonomiko gehien dituzten talde sozialek zerga gehiago ordain ditzaten. Laburbilduz, aurrekontua eta bere iraunkortasuna aztertzeko orduan, ez litzateke abiatu beharko esparru sozialaren ustezko izaera konstantetik¹⁹.

B. Genero kontzientzia duten epe ertainerako politika ekonomikoko esparruak. Erabilitako eredueta, komenigarria izango litzateke emakumeek eta gizonak aurreztearekiko duten portaera desberdinari buruzko datuak sartzea; edota emakumeen esku dauden jabetza eskubideen gorakadak produktibitatean izan dezakeen eragina aztertzea. Funtsezko gaiak dira, ikerketa enpiriko gehiago eskatzen dituztenak. Era berean, aurrekontua kokatzen den orientazio instituzionalak edo sistema sozialak genero berdintasunarekiko islatzen duen sentsibilitate maila azter daiteke. Esate baterako, emakumeak gizonak baino prestuago egon daitezke soldaten igoera mugatuaren truke gastu publiko soziala mantentzera.

¹⁹ Elson, 2002a: 39, 45.

Errealitate hori hobeto ezagutzeko, moduren bat asmatu beharko litzateke emakumeek beren lehentasunei buruz dituzten iritziak biltzeko. Horrez gain, lagungarria izan daiteke emakumeek ordezkaritza zabala lortzea erabaki politikoak hartzen diren eremuetan (botere betearazlean, legegintzakoan eta funtzionariotzan), eta baita presio politikoa egiten duten taldeetan ere, esaterako mugimendu feministetan eta auzo elkarteetan. Emaizta hainbat aurrekontu egoera desberdin izan litezke, baliabideek generoaren arabera duten banaketaren eta emakumeen jabeakuntza mailaren arabera (Budlender et al. 2002a: 121).

BIGARREN MAILA: Lehen azaldu dugunez, gastuen eta sarreraren osakerari buruzkoa da. Gastuei dagokienez, proposatutako tresnak Sharp eta Budlenderrek deskribatzen dituzten oso antzekoak dira. Beraz, ez ditugu hemen errepikatuko.

HIRUGARREN MAILA: Emandako zerbitzuen eraginkortasuna aztertzen du. Eraginkortasun maila aztertzeko, zerbitzuen kostuaren eta lortutako emaitzen arteko erlazioa hartzen da kontuan. Generoaren ikuspegitik, galdera hauek egin behar dira: Emaiztak norentzat? Kostuak norentzat? Emaiztak bat al dazoz emakumeen eta gizonen premiekin? Bi taldeen gogobetetasun maila berdina al da zerbitzu horiekiko? Espero diren emaitzen artean, genero desberdintasuna murriztea al dago? Galdera horiei erantzuteko, zenbait teknika erabil daitezke:

- 3.1. Premien ebaluazioa. Zerbitzu bakoitza nork behar duen zehazten saiatzen da. Normalean, ebaluazio horiek egiteko, ezaugarri demografikoei, sarrera mailai eta herrialdeko udalerrietan dauden zerbitzuei buruzko datu kuantitatiboak biltzen dira, eta hainbat motatako pobrezia adierazleekin konbinatzen dira²⁰.
- 3.2. Zerbitzuaren kalitate adierazleen azterketa. Azterketa hauek egiteko, adierazle kuantitatibo batzuk erabiltzen dira (eskoletako matrikulazio tasak, ospitaletako oheen okupazio tasak, ur, saneamendu edo elektrizitate hornidura daukaten etxeen kopurua...). Azterketak egiterakoan, ordea, arazoak sortzen dira. Izan ere, errazagoa da inputak neurtzea outputak baino, eta, batzuetan, kalitatea ez da neurtzen, lortutako informazioa partziala delako.
- 3.3. Onuradunen ebaluazioa. Aurreko atalean antzemandako gabeziak nolabait konpontzeko, azterketa honen bidez egungo onuradunen eta onuradun izan daitezkeen per-

tsionen iritziak jasotzen dira. Horri esker, emandako zerbitzuek onuradunen premiak zenbateraino betetzen dituzten jakin daiteke. Kasu honetan, teknika kualitatiboak erabiltzen dira: elkarrizketak, galdesortak edo talde lana. Oso garrantzitsua da emakumeak animatzea, beren iritziak eman ditzaten; ondoren, zerbitzuaren eraginkortasuna handituko omen duten neurriak alderatu behar dira erabiltzaileek neurri horiei buruz duten pertzepzioarekin. Hau da: galderak egiterakoan, gastu publikoari dagokionez emakumeek dituzten lehentasunetan jarri behar da arreta, edota zerbitzu publikoen funtzionamenduari loturiko alderdietan (Elson, 2002a: 32, 44).

- 3.4. Kostu “ikusezinen” ebaluazioa. Atal honetan kostu monetarioak eta denboraren erabilarekin loturikoak aztertzen dira. Sarritan, zerbitzuetan aldaketak egiten direnean horien eraginkortasuna handitzeko asmoz, benetan egiten dena zera da: kostu horiek sektore publikoko aurrekontuetatik atera (kuantifikatu egin daitezke, eta, beraz, ikusgaiak dira) eta emakumeen denbora aurrekontuetan sartu, alegia, familia eta komunitateetan. Ondorioz, kostuak ikusezin bihurtzen dira. Beraz, garrantzitsua da kostuak murriztea helburu duten neurrien benetako irismena azterzea, beren tamaina eta gizartearen, eta, bereziki, emakumeen, guztizko lan kargan dituen ondorioak ezagutze (adibidez, osasun zerbitzu publikoen murrizketak).
- 3.5. Aukera berdintasunak zerbitzuak ematerakoan dakartzan onuren ebaluazioa. Sektore publikoko enplegu politikek genero harremanak aldatzen lagun dezakete, aukera berdintasuna bultzatzen badute eta kontratatutako pertsonen premiekin bat baldin badatoz. Neurri horiek jardunbide egokiagoak susta ditzakete, lan merkatuetako sexuagatiko diskriminazioa murriztuz, eta emakumeei aukera gehiago emanez beraien nahiz seme-alaben hezkuntza hobetzeko.
- 3.6. Sektore publikoko azpikontratazio politikaren azterketa. Neurri honek diskriminazioari aurre egiten lagun gaitzake, administrazio izapideak sinplifikatzen baditu, informazioarako sarbidea errazten badu eta enpresei kontratu txikiagoak eskaintzen bazaizkie (enpresak emakumeenak ere badira).
- 3.7. Genero kontzientziako aurrekontuaren egoerari buruzko Txostena/Agiria. Adierazpen hau aurrekontuko gas-

²⁰ Arazoa sexuaren arabera bereizitako daturik ez dagoelako sortzen da, eta, baita ere, premiak ez daudelako zehaztuta zerbitzuen erabiltzaileen ikuspuntutik. Gainera, denborarekin loturiko premiak ez dira kontuan hartzen.

tuak emakumeengan duen eraginaren arabera aztertzen duen gobernuaren txosten batean dago jasota, eta ez du emakumeentzat aurrekontu bereizi bat egiterik esan nahi. Txostena hainbat modutara aurkez daiteke (eranskin gisa, txosten bereizi gisa, aurrekontuko atal baten modura...). Australian, adibidez, gobernuko sailei zera eskatu zitzaizkien: beraiek proposaturiko gastuek emakumeengan nolako eragina izango zuten azter zezatela; hau da, genero inpaktuari buruzko *ex ante* ikerketa bat egin zezatela. Jarraian, sail guztietako txostenekin baterako adierazpen bat egin zen. Ekimen honek elkarlan handia eskatzen du; horrez gain, gobernuko saila ekimenarekiko eta berekin dakartzan ondorioekiko konprometitu behar da. Baldintza egokiak sortzeko, seguruenik, laguntza asko eta antolamendu egokia lortu behar da, gobernuaren barruan zein gobernutik kanpo (Elson, 2002a: 37, 46).

Laburbilduz, horiek dira GIAetan erabiltzen diren oinarritzko tresnak. Argi dago oso aberatsak eta konplexuak direla. Kasu bakoitzerako tresna egokienak aukeratu ondoren, aldatu nahi den errealitatera egokitu behar dira. Seguruenik, horren ondorioz, etorkizunean tresna gehiago sortuko dira. Budlenderren ustez (2002a:108), Elsonen tresna zerrenda asko aipatzen den arren, praktikan ez da batere erraza metodologia horren urratsak ematea; hortaz, tresna berriak behar dira. Budlender eta Sharpek diotenez, tresnak ez dira mekanikoki erabili behar. Beraien iritziz, gobernuen politiketan generoa txertatzeko tresnarik garrantzitsuenak, beharbada, genero harremanak aztertzeko prozesua bera da. Hala ere, administrazioek metodo estandarizatuak eskatu ohi dituzte, beraien ohiko jardueretan erraz sartzeko modukoak; eta hori zaila da, diskriminazioek izaera estrukturala dutelako eta zenbait eremutan ez direlako argi antzematen. Horretarako, emakumeen eta gizonen portaeren motibazioak, eremu soziala eta politika publikoen suposizioak aztertu behar dira; eta hori egiteko, adierazle kuantitatiboak erabiltzeaz gain, azterketa kualitatiboak egin behar dira.

Alabaina, lehen esan bezala, azterketak egiteko, datu estatistikoak behar dira lehenik; horren premia gai honekin loturiko txosten eta agiri guztietan azpimarratzen da. Budlenderrek ere gauza bera nabarmentzen du; hark dioenez, gertakariak eta datuak ezagutuz gero, generoaren defendatzaileek konfiantza handiagoa izango dute beren argudioak defendatzeko orduan.

Horrez gain, garrantzitsua da informazioa “ezer jakin nahi ez duten” pertsonen aurrean jartzea²¹.

Datuak eta adierazleak ematearen xedea funtzionarioak beren erantzukizunaz ohartaraztea da, baina hori ez da beti erantzukizuntzat hartzen herritarren edota parlamentuen aurrean. Ondorioz, adierazleak interpretatzeko erabiltzen diren hiru estandarrekin batera (hiru “E”ak: Efizientzia, Ekonomia eta Efikazia), zenbait tokitan laugarren E bat sartu dute, Ekitatearena²². Aurrerapauso handia izan daiteke benetan gauzatzen bada.

Esperientzia horietan txertatutako genero adierazle gehienak Administrazioak eskaintzen dituen zerbitzuen erabiltzaileak sexuaren arabera bereiziz abiatzen dira. Horrez gain, oinarritzko galdera batzuk egiten dira, aztertu beharreko programa bakoitzari buruzkoak. Galdera horiek errealitate bakoitzera egokitu behar dira, eta gai honetan adituak diren pertsonen prestatu dituzte. Hona hemen galdera garrantzitsuenak²³:

- Zeintzuk dira programaren helburu politikoak?
- Programak genero berdintasunerako helburu zehatzak hartzen al ditu barne?
- Nolako baliabideak onetsi dira programa abiarazi aurretik?
- Nolako baliabideak erabili dira programa abiarazi ondoren?
- Posible al da baliabide horiek erabili dituzten gizon eta emakumeen kopurua ematea?
- Posible al da gizonei eta emakumei esleitutako fondoak bereiztea?
- Politikaren emaitza garrantzitsua al da emakumeentzat eta gizonentzat?
- Programak bete al ditu finkatutako helburu politiko orokorrak?
- Programak bete al ditu genero berdintasunerako helburu zehatzak?
- Gizonengan eta emakumeengan ondorio negatiboak izan dituen eragozpenik antzeman al da?
- Sailak uste al du politikan aldaketak egin daitezkeela, emaitza horiek kontuan izanik?

²¹ Budlender, 2002 a: 106.

²² Esate baterako, Tasmaniaren kasua (Budlender, 2002a: 123).

²³ Galdera horietako asko lan honetan aipatzen diren nazioarteko emakume adituek proposatu dituzte. Zerrenda hau, zehazki, M. Jose Martínez Herrero Saileko lankidearekin prestatu dut, aipatutako zerrendak erabiliz.

5. Beste metodo interesgarri batzuk

Nazioartean gehien erabiltzen diren hiru metodoak azalduta, jarraian Suedian sortutako bi metodo aztertuko ditugu, 3R eta JämKAS Bas direlakoak. Izan ere, metodo horiek Europako hainbat esperientziaren inspirazio iturria izan dira, eta baita zenbaiten oinarria ere. Ondoren, gaitasunei buruzko ikuspegi zabalago batean oinarrituz, Emilia-Romagnan jarraitutako metodologia berritzailea aztertuko dugu. Eta amaitzeko, Bilbon eta Andaluzian egun abian dauden esperientziak laburki azalduko ditugu; bien artean zenbait antzekotasun daude.

5.1. Suediako 3R metodoa: Ordezkaritza, Baliabideak, Realia

Metodo honi 3R deitzen zaio; suedieraz, Ordezkaritza, Baliabideak eta Realia hitzen inizialak dira. Udal politikako arlo eta sektore zehatzak genero berdintasunaren ikuspegitik aztertu eta berrikusteko garatu zen²⁴. Esparru analitiko orokor bat da, genero ikuspegia duten politika publikoko ikerketetan egin beharreko lana zehaztu eta sistematizatu nahi duena. Egoera jakin baten aurrean hartu beharreko jarrera eta politiken oinarrian dauden generoaren araberrako arau zein balioak azaleratzen ditu.

Metodo hau ere zenbait galderatan dago oinarriturik; zer nork jasotzen duen eta zein baldintzatan jasotzen duen ezagutzea da galderen xedea. Horrela, emakumeen eta gizonen egoerei buruzko informazioa sistematikoki biltzen laguntzen du, lehenago deskribatu ditugun gainerako tresnek bezala. Azterketa hori egin aurretik, ezinbestekoa da berdintasuna lortzeko borondatea egotea; hau da, desberdintasun egoera gainditzearen aldeko apustua egitea.

3R metodoak hiru zati ditu, “R” bakoitza azterketaren fase bat delarik. Lehenengo biek oinarri estatistikoa osatzen dute, geroago, aztertu beharreko errealitatea ikertu ahal izateko. Fase bakoitzeko funtsezko elementuak laburki azalduko ditugu:

Lehenengo Ra: Ordezkaritza

Azterketaren fase honetan, gizonen eta emakumeen udalerrian duten ordezkaritzari buruzko mapa kuantitatiboa egiten da. Horretarako, erakundeko maila eta sail guztiak generoaren ikuspegitik aztertzen dira. Maila eta kategoria profesional bakoitzean zenbat emakume eta zenbat gizon dauden ezagutzea da xedea, lanpostuen ezaugarriekin batera. Laburbilduz, aztertu beharreko sail edo sektorearen antolamenduzko egitu-

raren osaera sexuaren arabera bereiztean datza.

Zati honetan, Udala aztertuz gero, gizonen eta emakumeen organo erabakitzailean betetzen dituzten karguak deskribatu behar dira. Esate baterako, udalerriko antolamenduzko egituretan (zinegotzigoak, gobernu batzordea, batzorde sektorialak, barrutiko batzordeak, udal sailak, udal enpresak...), udal ordezkaritza duten alderdi politikoetan, auzo elkarteetan, edota udaleko batzar irekietan.

Udal zerbitzuen erabiltzaileak ere azter daitezke, Udalaren zerbitzuak zenbat emakumek eta zenbat gizonen jaso edo erabiltzen dituzten jakiteko, eta baliabide horiek eremuren batean modu desberdinean banatzen diren ikusteko.

Beraz, estatistikak eta galdesortak fase honetako funtsezko zatiak dira. Era berean, oso garrantzitsua da erabakiak hartzen dituzten pertsonen, neurrien arduradunak diren funtzionarioen eta erabiltzaileen parte hartzea. Izan ere, horrela, emaitzek desberdintasunak erakutsiz gero, denak motibatuago sentituko dira aldaketaren alde.

Bigarren Ra: Baliabideak

Azterketaren bigarren fase honetan, udalerriko baliabide nagusiak gizonen eta emakumeen artean nola banatzen diren ikeritzen da. Kontuan hartu behar da baliabideak ez direla dirua soilik; denbora, espazioa eta informazioa ere hartzen dute barne. Emakumeen eta gizonen premiei begira, egungo esku-hartzeak eta lehentasunak nola kokatzen eta egokitzen diren ere aztertzen da.

Hasiera batean, fase honek alderdi asko hartzen ditu barne. Adibidez, ordezkaritza politikoen beren eztabaidatan ematen duten denbora, sexuaren arabera bereizita; edota gizonen eta emakumeen aurrekontu publikoarekin loturiko erabakietan duten partaidetza, edo udal langileen soldatak.

Herritarrei dagokienez, udal zerbitzuen erabiltzaile diren alde-
tik, emakumeen eta gizonen toki administrazioaren ardurapean dauden neurrien bidez jasotzen dituzten baliabideen azterketa ere egiten da. Horrez gain, gizonen eta emakumeen espazioa nola erabiltzen duten aztertzen da. Adibidez, neskek eta mutilak haurtzaindegietan edo eskoletako patioetan hartzen duten tokia, edota emakumeen eta gizonen beren jarduerak burutzeko erabiltzen dituzten baliabide ekonomikoak eta espazio fisikoa.

²⁴ Getrud Aströmek diseinatu zuen, Toki Agintaritzaren Suediako Elkartearekin lankidetzan.

Hirugarren Ra: Realia/Kultura/Erakundeak

Azterketaren hirugarren eta azken fase hau kualitatiboagoa da. Bertan, aurreko ataletan jasotako datuak aztertzen dira, kulturarekin loturiko alderdietan arreta jarritz. Helburua zera da: arau eta balio kulturek emakumeen eta gizonen arteko desberdintasunari eusten zenbateraino laguntzen duten ikustea, eta abiapuntuko egoera hori aldatzeko ezarri behar diren neurriak zehaztea. Azterketaren lehen zatian sor daitezkeen arazoak azaldu nahi dira, botere egituretan eta erabaki hartzeetan emakumeek eta gizonen duten ordezkaritza desberdinari begira, eta baita partaidetzazko foro sozialak dagokienez ere; foro horietan ere, desorekak egon daitezke emakumeen eta gizonen partaidetzaren artean. Hortaz, emakumeen eta gizonen eguneroko errealitatean azterketa baliabideen eta, bereziki, denboraren erabilera desberdinarekin loturik dago.

Metodoak desberdintasuneko egoera bat agerian utzi ondoren, erabakiak hartzen dituzten pertsonak dagokie genero berdintasuna bultzatzeko behar diren neurriak ezartzea. Beraz, metodo honek egoera jakinak deskribatu eta ebaluatzeko balio du gehienbat, ez genero zeharkakotasuneko prozesuak abiarazteko. Gainera, metodoa ezarri den kasuetan ere, normalean ez da ebaluaziorik egiten²⁵ generoak toki mailan zeharka izandako ezarpen mailari buruz.

Horregatik, ezinbestekoa da gehiago aurreratzea eta azterketaren emaitzak genero berdintasunaren aldeko helburuekin alderatzea. Azken horiek oso orokorrak badira, erreferente zehatz eta neurgarri bihurtu beharko dira. Beste gauza batzuen artean, programak antolatze eta kudeatzeko modua aldatzea proposatu ohi da, beren helburuak bete ahal izateko. Toki Agintaritzaren Suediako Elkarrearen (ASAL) iritziz, aldaketa proposamenak ekintza plan batean sartu beharko lirateke. Plan horrek ohitura berriak, estatistika berriak eta konparazio zerrenda berriak hartu behar ditu barne, jarraitzeko errazak diren giden modura jokatzeko dutenak (ASAL, 2002; Eskandinaviako Kontseilua, 2005:47-48).

Gainera, duela gutxi beste R bat sartu dute, Murritzketarena. Horrek zera esan nahi du: erakundeek ez baldin badute gene-

ro zeharkakotasuna ezartzen, zigortuak izango direla. Izan ere, 3Ren ezarpen maila asko aldatzen da generoarekin loturiko gaien arduradun batetik bestera. Beraz, diskrezio maila altu hori gainditu egin beharko litzateke oro har.

Metodo horri esker, estereotipoak eta iritzi okerrak agerian geratu dira (politikak generoarekiko neutralak direlako ideia), ohiturak praktika diskriminatzaileetan oinarrituta zeudela erakutsiz. Prozesu horrek, gainera, estatistika eta azterketa berriak egiteko premia azaleratu du; hori ezinbestekoa da genero harremanetan dauden arazoei modu egokiagoan heltzeko. Bestalde, metodoak lan prozedura eta ohiturei buruzko eztabaidak piztu ditu. Prozedura horiek generoarekiko uste bezain neutralak ez direla erakutsi du; bestalde, hain “natural” eta ohikotzat jotzen zirenez, ikusezinak ziren gaiei buruzko ikuspegi zabalagoak azaleratu ditu. Horrela, helburuak finkatzeko, neurtzeko eta ebaluatzen hasi dira, administrazio publikoek ezarritako neurriak berdintasuna lortzeko bidean egin dituzten aurrerapenak ikusteko.

Metodo honek antzekotasun asko ditu genero ikuspegiko aurrekontuen azterketekin. Izan ere, GIAek zerbitzu publikoetako baliabideen antolamendu eta hornikuntzaren, lanaren banaketa sexualaren eta botere egituren azpian dauden balioak aztertu behar dituzte.

5.2. JämKAS Bas edo Genero Berdintasunaren Azterketa

3R metodoarekin batera, Suedian JämKAS Bas izeneko metodoa erabiltzen da, edo Genero Berdintasunaren Azterketa²⁶. Tresna hau Suediako Gobernuak lan praktikoko batean onarritzen da, eta gobernuak zerbait agentzian probatu dute. Bere xedea zera da: laguntza ematea arlo jakin bateko genero berdintasun mailaren azterketa sistematikoan, eta azterketa hori sakondu ahal izateko eremu estrategiko bat aukeratzeko orduan. Xede horretarako, aztertu beharreko arloaren inbentario sistematikoa egiten da, hiru fasetan banatua: informazioa biltzea eta aukeratzeko, informazioa ikertzea eta aztertzea, eta xedeak eta adierazleak finkatzea. Fase bakoitza zenbait urratsez osaturik dago; urratsak hauek izango lirateke, laburbilduta (Eskandinaviako Kontseilua, 2005: 48-50):

²⁵ Toki Agintaritzaren Suediako Elkarrearen (ASAL) iritziz, aldaketa proposamenak ekintza plan batean sartu beharko lirateke. Plan horrek ohitura berriak, estatistika berriak eta konparazio zerrenda berriak hartu behar ditu barne, jarraitzeko errazak diren giden modura jokatzeko dutenak (ASAL, 2002; Eskandinaviako Kontseilua, 2005:47-48).

²⁶ JämKAS Bas akronimo bat da; Berdintasuna (Jämställdhet), Ikerketa edo Inkesta (Kartläggning), Azterketa (Analys) eta Ondorioa (Slutsats) hitzez dago osaturik.

1. Informazioa biltzea eta aukeratzea:

- 1.1. Aztertu beharreko arloaren barruan eta haren arlo operatiboetan finkaturiko xedeen inbentarioa egin.
- 1.2. Genero berdintasuneko xedeek arloak burutzen dituen jarduerentzat duten garrantzia aztertu. Xede horiek garrantzitsuak ez direla ondorioztatzen bada, ebaluazioa egingo da.
- 1.3. Genero berdintasunaren ikuspegitik, funtsezkoa edo estrategikoki garrantzitsua den arlo operatibo bat edo gehiago aukeratu.

2. Ikerketa eta azterketa. Aukeratutako arlo operatiboaren xede taldea deskribatzean datza:

- 2.1. Arlo operatiboaren azterketarako garrantzitsuak diren genero ereduak deskribatu, eta horien adierazpenak deskribatu, esate baterako, estatistikoki.
- 2.2. Genero eredu garrantzitsuak deskribatuta, aztertu arlo bereko emakumeek eta gizonen eskubide, aukera eta betebeharrak berberak dituzten. Berdintasunik ez badago, azaldu nolako desberdintasun mota dagoen, eta bere ondorioak zeintzuk diren.
- 2.3. Aztertutako arlo horretan berdintasuna handitu lezake ten ekintzak deskribatu.

3. Helburuak finkatzea:

- 3.1. Hasieran finkatutako helburuak aztertu, aurreko pausoetan lortutako datuak erabiliz. Finkatutako helburuek arlo operatiboan dagoen genero ikuspegia zenbateraino islatzen duten azaldu, eta helbururen bat falta den esan.
- 3.2. Arlo operatibo horretako helbururen bat hobetu edo beste bat finkatu.
- 3.3. Arlo operatiboko helburuarentzat egokiak diren adierazle batzuk identifikatu.

Ikus dezakegunez, orain arte azaldutako metodoek corpus metodologiko komun bat partekatzen dute: alde batetik, errealitatea hobeto ezagutu nahi dute, alegia, gure portaera, jarraia eta politiken atzean dauden balioak; eta, bestetik, balio horiek gainditzeko helburuak finkatu nahi dituzte, edo, behintzat, berdintasuna lortzeko errealitatea aldatzen lagun dezaketenak.

5.3. Gaitasunetan oinarritutako Italiako metodologia

Aurrekontuei eta genero auditoriei buruzko ekimen hau Emilia Romagna izeneko eskualdean garatu da eta gaitasunetan dago oinarrituta. Ekimen honetan, administrazio publikoko programak komunitateko emakume eta gizonen bizi kalitatea osatzen duten alderdiekiko dituzten loturen arabera sailkatu dira. Emakume eta gizonen bizi kalitatean eta garapen aukeretan eragin handia duten faktore batzuekin loturiko programak hartu dira erreferentziatzat: besteak beste, osasunaren eta gorputzaren osotasunarekin, lurralde mugikortasunarekin eta denboraren erabilerarekin loturikoak.

Ikuspegi honek bizi kalitatearen arabera ebaluatzen du pertsonen ongizatea; hau da, pertsona batek, bere bizitzak berak desiratzen duen balioa edukitzeko garrantzitsutzat jotzen duen hori izateko eta egiteko dituen aukeren arabera. Baliabide ekonomiko eta finantzarioez gain, horrek beste hainbat alderdi hartzen ditu barne: askatasun politikoen babesa, partaidetza sozial eta kulturala, arau sozialak, tradizioak eta ohiturak. Gaitasunen ikuspegiak gizakien ongizatearen dimentsio guztiak hartzen ditu. Arreta berezia eskaintzen die ongizate material, mental eta sozialaren arteko loturei, eta baita bizitza ekonomiko, sozial, politiko eta kulturalaren dimentsioei ere.

Aurrekontu publikoen auditoria esperientzia hauetan, ongizateari buruzko ikuspegia bizitza estandarren ideiatik haratago doa, giza garapena barne hartuz; era berean, iraunkortasunaren kontzeptua berrikusten du ikuspegi feminista batetik. Honek, gaitasunen ikuspegia zabaldu egiten du, gizabanakoen gaitasunen ugalketa sozialaren prozesua barne hartzeko; horrez gain, pertsonen zainketarako gaitasuna hartzen du kontuan. Zabaltze horrek iraunkortasun sozialaren definizio berri bat dakar; definizio horrek gorputzen, emozioen eta harreman sozialen ugalketa hartzen du barne, eta, orokorrean, dimentsio materialak, sinbolikoak, egiturazkoak eta etikoak prozesu ekonomikoaren irudian bertan atxikitzea eskatzen du, bai maila makroekonomikoan eta bai mikroekonomikoan. Kasu honetan, gorputzen eta emozioen hauskortasunari (gizon helduena barne) aurre egiten dieten emakumeen eguneroko esperientzia, bizi kalitatearekiko azken erantzukizun historikoa den aldetik, ugalketa ongizatezko ikuspegi batean sartzen da. Ikuspegi horrek zenbait anbiguotasun uzten ditu agerian giza garapenaren ikuskerari dagokionez, aukera berdintasunaren ikuspegiak normalean antzematen ez dituenak.

Bi ikuspegiak, genero aurrekontuenak eta gaitasunenak, giza aniztasunarekiko kezka bera erakusten dute errealitatea aztertzerakoan; ordaindu gabeko ekonomiari garrantzia ematen

diote bizi kalitatea ulertzeko orduan, eta politikak zehatz-mehatz aztertu behar direla argudiatzen dute, desberdintasunak (emakumeen eta gizonen artekoak, edo beste talde batzuen artekoak) iraunarazten edo ezabatzen dituzten egiaztatze (Addabbo et al. 2004).

Gaitasunen ikuspegia jarraituz gero, auditoria-metodologia multidimentsional bat eduki behar da, politika publikoek emakumeen ongizatean duten eragina ebaluatu ahal izateko. Ikuspegia hiru administrazio mailatan erabili da: Emilia Romagna eskualdean, Modenako probintzia barrutian eta Modenako udalerrian.

Italiako administrazio maila bakoitzak dituen eginkizunetatik abiatuz, “ugalketa ongizatearen ikuspegi zabaldua” ezarri dute. Ikuspegi horrek, izan ere, ez du bere arreta emakumeek bizi duten desberdintasunean bakarrik jartzen; iraunkortasun sozialaren kontzeptua ere sartzen du. Emakumeek beren familiako kideen urrakortasunari (gizon helduena barne) buruz duten esperientziak sistema ekonomikoaren ezaugarri orokorretako batzuk azaleratzen laguntzen du.

Bestalde, kontzeptuak lurraldeetako errealitateetara egokitu dituzte. Adibidez, eskualde mailan, gizabanakoaren ongizatea gaitasunen multzoa zabaltzearekin erlazionatu dute. Era berean, desberdintasunak honela definitu dituzte: baliabideetarako, hezkuntzarako eta osasunerako sarbideari eta norbere gor-

putzaren kontrolari dagokionez, emakumeek desabantailak dituzten espazio sozial bateko disfuntzioak. Emakumeen jabe-kuntzako zenbait dimentsio eta politika publikoko zenbait eremu identifikatetik abiatuz, Genero Auditoriako (GA) matrize bat sortu dute, adierazle soilen multzo batekin batera.

Udalerri mailan, ongizatea definitzeko, bere izaera multidimentsionala azpimarratzen duen gaitasun zerrenda erabili dute. Zerrenda hori hertsiki lotuta dago udal eskumenekin, eta administrazio egituraren txertaturiko gaitasun inplizitu batzuetan oinarritzen da. Gaitasun horiek zuzeneko eragina dute herritarren ongizatean, eta tokiko gobernuaren erantzukizun politikotzat jotzen dira (Addabbo et al. 2004: 2). Jabe-kuntzaren dimentsioen eta udal eginkizunen arteko loturaren adibide bat beheko 2. koadroan ikus dezakegu.

Azterketa hauetan, tokiko ongizatea bermatzeko lankidetzan diharduten erakundearen sarean jarri da arreta, eta, batez ere, zainketen gaitasunean. Gaitasunen ikuspegiak erakusten duenez, alde batetik, bitartekoak edo inputak daude, eta, bestetik, bizi kalitatearen xede edo helburuak. Adibidez, diru sarrerak baliabide garrantzitsua izan daitezke ongizatearen zenbait alderdi lortzeko (hezkuntza, osasuna...), baina ez gaitasun guztientzat (epe luzerako langabeziak autoestimazioan eragiten dituen ondorio kaltegarriak eta depresioak ezin dira gutxiene-ko diru sarrera batzuekin bakarrik gainditu).

2. koadroa. Jabe-kuntzaren dimentsioak eta Italiako udalen eginkizunak	
Jabe-kuntzaren dimentsioak	Udal eginkizunak
Baliabide publiko eta pribatueterako sarbidea eta kontrola.	Sektore soziala eta ongizatekoa.
Norberaren gorputzaren eta nortasunaren gaineko kontrola.	Sektore soziala eta ongizatekoa (prebentzio eta errehabilitazio zerbitzuak).
Norberaren lanaren eta beste proiektu. batzuen gaineko kontrola.	Garapen Ekonomikoaren sektorea. Kultura eta artea.
Espazio politikorako eta gobernantzarako sarbidea.	Aukera berdintasunerako gastuak.
Norberaren mugikortasunaren eta segurtasunaren gaineko kontrola.	Mugikortasun eta garraiorako udal zerbitzuak.
Norberaren denboraren eta aisiaren gaineko kontrola.	Sektore sozialak eta ongizatekoak (haurrei, adineko pertsonen, etab. zuzenduriko zerbitzuak). Kultura eta artea. Kirola.
Baliabide ukiezineterako sarbidea eta haien gaineko kontrola.	Hezkuntza publikoa, kultura eta adierazpen artistikoa.

Iturria: Addabbo, Lanzi eta Picchio, 2004. Nire itzulpena.

Ildo beretik jarraituz, eta probintzia barruti mailan, 2003an, aditu hauek (Tindara Addabbok eta Antonella Picchiok²⁷) hiru multzo handitan banatu zituzten gastuak. Lehenik, berriaz emakumeei zuzenduriko programa edo proiektuetarako gastuak (aurrekontuaren %0,80). Bigarrenik, administrazio aparatuen eraginkortasunera zuzenduriko programa edo proiektuetarako gastuak (aurrekontuaren %33,1). Eta hirugarrenik, aurrekontuaren zatirik handiena, %66,1, genero inpaktua duten proiektu eta programetarako gastuak. Atal honetan, proiektuak hurrengo kategoriatan banatu dituzte:

- Gorputzaren eta osasunaren osotasuna.
- Lurralde mugikortasuna.
- Denboraren erabileraren gaineko kontrola.
- Ezagutza eta kulturarako sarbidea.
- Baliabide pribatuetarako sarbidea (enplegua eta negozioak).
- Baliabide publikoetarako sarbidea (enplegua, transferentziak eta zerbitzuak).
- Partaidetza soziala eta ordezkaritza politikoa.

Eskualde mailan, emakumeen jabeakuntzaren dimentsioen artetik, politikoki onartuta dauden eta toki mailan espezifikoki diren horiek aukeratu dituzte. Horretarako, hiru eremu nagusi bereizten dituzte:

- A1. Baliabide publiko eta pribatuetarako sarbidea eta horien gaineko kontrola.
- A2. Baliabide ez material eta kognitiboetarako sarbidea eta horien gaineko kontrola (ezagutza, hezkuntza, zerbitzuak, etab.).
- A3. Herritar aktiboak eta parte-hartzaileak.

Jarduketa eremuak aukeratuta, jarduketa publikoko sektore nagusiekin gurutzatu dituzte, eta plangintza politiko publikoko taxonomia intuitibo bati jarraituz, hurrengo matrizea sortu dute. Matrizeak Genero Auditoria (GA) bat egiteko behar diren oinarriko adierazleak jasotzen ditu (3. koadroa). Adierazle horiek bat datoz Europar Batasunak gizarte bazterketa neurtzeko erabiltzen duen ikuspegiarekin. Laburbilduz, adierazle soil eta praktikoko batzuk biltzen saiatu dira, ulertzeko eta aztertzeke errazak direnak.

3. koadroa. Genero Auditoriaren Matrizea			
	P1 Politika instituzionalak	P2 Politika makroekonomikoak	P3 Politika meso eta mikroekonomikoak
A1 Baliabide materialen gaineko kontrola	• Legeak eta bestelako xedapenak • Ordaindu gabeko ugalketa jardueren aitorpen soziala	• Ondasun eta zerbitzu publikoak ematea • Baliabideekin loturiko laguntzak-Zerga araubideak	• Helburu zehatzak eta bideratuak
A2 Baliabide ez materialen gaineko kontrola	• Legeak eta bestelako xedapenak • Lana eta bizitza uztartzeko neurriak	• Hezkuntza zerbitzuak	• Helburu zehatzak eta bideratuak
A3 Partaidetza eta herritar aktiboak	• Legeak eta bestelako xedapenak • Gobernantza eta partaidetza politikoa	• Aukera berdintasuna bultzatzeko gastuak	• Helburu zehatzak eta bideratuak

Iturria: Addabbo, Lanzi eta Picchio, 2004. Nire itzulpena.

Genero auditorian erabiltzen diren adierazleak hiru mailatan sailkatu dituzte. Lehenengo mailan, bizi baldintzekin loturiko adierazleak daude; bigarrenan, genero berdintasunaren adie-

razle sintetikoak (egileek horretarako datu gehiago behar direla azaldu dute), eta, hirugarrenean, politika publikoen adierazleetan jasotako genero berdintasuneko indizeak (4. koadroa).

²⁷ 2005ean, Antonella Picchiok *Ekonomia Feministari buruzko Biltzarrean* aurkeztutako ahozko komunikaziotik ateratako informazioa. Euskal Herriko Unibertsitatea. Apirilak 14-15. Bilbo.

4. koadroa. Genero Auditoriarako adierazle eta indize batzuk			
1. Maila – Bizi baldintzen adierazleak			
Ongizate ekonomikoa	1. Per capita errenta PPA. 2. Pobrezia erlatibo eta absolutuaren arteko arrailaren ratioak 3. Sarrera Desberdintasuna (Giniren indizea) 4. Epe labur eta luzerako langabezia tasa 5. Sektore Informaleko enplegua guztizko enpleguaren ehuneko gisa		
Ezagutza eta hezkuntzarako sarbidea	1. Matrikulazio tasa Lehen eta Bigarren Hezkuntzan 2. Matrikulazio tasa Goi Mailako Ikasketetan 3. Matrikulazio tasak publikoki finantzaturako Prestakuntzako eta bestelako Ikastaroetan 4. Eskola absentismoaren tasak 5. Gai teknikoetan prestakuntza jasotzen duten emakumeen eta gizonen ehunekoak		
Partaidetza	1. Lan ordainduaren ehunekoa nekazaritzakoak ez diren jardueretan 2. Emakume eta gizon parlamentarien ehunekoa 3. Emakumeek eta gizonen erakunde publikoetan betetzen dituzten zuzendaritza karguen eta kargu profesionalen ehunekoa 4. Partaidetza ehuneko ofiziala GKEetan, elkarteetan, etab.		
2. Maila - Genero indize sintetikoak	1. Generoko Garapen Indizea (Bizitza-Luzerari buruzko informazio gehiago behar da) 2. Generoko Jabekuntzarako Neurria		
3. Maila – Genero berdintasuna politika publikoetako adierazleetan	P1 Politika instituzionalak	P2 Politika makroekonomikoak	P3 Politika meso eta mikroekonomikoak
A1 Baliabide publiko eta pribatueterako sarbidea eta horien gaineko kontrola	• Ekoizpen/ugalketa jarduerak orekatzea zuzenduriko esku-hartzeak, Generoan Kontzentratuak (GK) • Gizonak/emakumeak buru diren enpresekin egindako kontratu publikoen ehunekoa	• GK Gastuen ratioa • Irabazien ratioa GK sarreraren arabera • Zerbitzu Publikoen ratioa generoaren arabera • Zuzeneko/zeharkako zergen ratioa	• GK sarreraren transferentzia ratioa • Enpresei laguntzeko gastuen ratioa
A2 Baliabide ez material eta kognitiboetarako sarbidea eta horien gaineko kontrola	• GK bateratze politikak	• Goi Mailako Ikasketetarako gastuen ratioa GK	• Bizitza osoan zeharreko ikasketzaren ratioak GK
A3 Herritar aktiboak eta parte-hartzaileak	• Emakumeen eta gizonen ehunekoa duela gutxi kontratatutako pertsonen artean (zuzendaritza karguetan eta bestelakoetan) • Erakunde publikoetan dituzten karguen ehunekoa	• Genero desberdintasuna murrizteko gastuak	• Partaidetza sozial eta politikorako gastuak GK

Iturria: Addabbo, Lanzi eta Picchio, 2004. Nire itzulpena. GK= generoan kontzentratua.

Oinarrizko indizeak finkatuta, erabakigarria da genero berdintasunari buruzko adierazleen xede balioak zehaztea. Gaitasunen ikuspegiarekin bat etorriz, funtsezkoa da hurrengo egitea: baliabide publikoen aldaketa sozialerako prozesu bat giza garapenaren ikuspuntutik nola eta noiz burutzen den toki mailan aztertzea. Horrela, hurrengo alderdiak aztertu eta ebaluatu daitezke: taldeen portaera, arau sozial eta kulturalak, emakumeen eskubideak, denboraren erabilera eta eredu kulturalak nahiz nortasun sozialak.

Lehenengo bi mailetan giza garapenerako xede batzuk identifikatu ondoren, politika publikoen generoarekiko ebaluazioa egingo da. Ebaluazioak honetan datza:

1. Lortu beharreko xede balioen eta egungoen artean dagoen aldea zehaztea.
2. Politika publikoetako genero berdintasunaren adierazleak kalkulatzeko.
3. Esku-hartze politikoen ondorioa zehaztea, adierazleek denboran zehar izan duten bilakaera neurtuz.
4. Azkenik, garapen xedeak berriro aztertuko dira, prozesua berrelikatzeko.

5.4. Euskadiko eta Andaluziako esperientziak

Espainiako Gobernuak 2005. urtetik dihardu politika publikoak genero ikuspegitik aztertzen, Osasun Sailaren genero inpaktuaren bidez (gaur egun prestaketa fasean dago). Hala ere, Estatu mailan gehien aipatzen den ekimena Euskal Autonomia Erkidegoan (EAE) Emakundek, Emakumearen Euskal Erakundeak, abiarazitakoa da. Ekimena 1999tik 2002ra arte gauzatu zen eta www.emakunde.es helbidean haren nondik norakoak azaltzen dira.

Toki mailan, Bilboko Udaleko Emakume eta Garapenerako Lankidetzako Sailak trebakuntza ikastaro bat antolatu zuen 2005eko maiatzean, aurrekontuaz arduratzen ziren arloetako teknikari guztiei zuzendua. Gaur egun, Udala ekimen pilotu bat bultzatzen ari da genero adierazleak udal sailerako aurrekontuen memorietan sartzeko asmoz. Ekimen horrek sektore mailan aurrekontuen ardura duten langileak prestatzeko eta sensibilizatzeko balio izan du. Aipatutako sailak beren borondatez ari dira ekimenean parte hartzen, eta Euskal Herriko Unibertsitateko (EHU/UPV) ikertzaile talde batek esperientziaren aholkulari tekniko gisa dihardu.

2002tik aurrera, Espainiako beste kasu aipagarrienetako bat Andaluziako Autonomia Erkidegoa (AAE) garatzen ari den

esperientzia da, Emakumearen Andaluziako Institutuaren bidez. Autonomia Erkidego hau Estatuko bigarren handiena da hedadurari dagokionez, eta garrantzitsuen biztanleei dagokienez (7,4 milioi pertsona 2002an). Lehenik, Hitzaldi bat antolatu zen jendeari GIAk egiteko premia azaltzeko.

Jarraian, zenbait mekanismo abiarazi ziren prozesua instituzionalizatzeko asmoz. 2003. urtetik, Andaluziako Gobernu Kontseiluak onesten dituen lege proiektu eta araudi guztiek genero berdintasuna eta hurren eskubideak modu eraginkorrean izan behar dituzte kontuan. Ondorioz, proiektu eta araudi horien edukiaren genero inpaktuaren ebaluazio txostena egin behar da; txosten hori AAEaren Aurrekontuan egon behar da sartuta (Andaluziako Junta, 2005: 13-15).

2004an Genero Inpaktuaren Ebaluazio Txostena arautu zen gobernuak onesten dituen lege proiektu eta araudientzat. Agiri bakoitzak, gutxienez, dagokion jarduketa eremuan emakumeen eta gizonen artean dauden desberdintasunak azaldu behar ditu, sexuaren arabera bereizitako estatistikak erabiliz; horrez gain, proiektu edo araudiak zuzendurik dagoen emakume eta gizonengan izan dezakeen eragina aztertu behar du.

2005ean, 2006rako aurrekontu autonomikoa egiteko arauak ematen dituen aginduan, gizonen eta emakumeen arteko berdintasuna sustatzera zuzendutako programei lehentasuna emango zitzaizela adierazi zen. Gaur egun, beraz, badirudi Administrazio Autonomikoak konpromiso sendoa duela genero berdintasunarekiko.

Ildo horretatik, Andaluziako Juntak “Andaluziako Autonomia Erkidegoko Aurrekontuko Genero Inpaktua Ebaluatzen Txostena” prestatu du 2006 eta 2007rako. Agiria Andaluziako gobernuaren konpromiso politikoaren emaitza da, genero berdintasunaren alde aktiboki diharduelako. Txostenak hurrengo alderdiak jasotzen ditu, besteak beste:

- Emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna lortzeko garrantzitsutzat eta oso garrantzitsutzat jotzen diren aurrekontu programak.
- Programa horiekin zuzenean loturiko planak eta ekintza ildoak.
- Azterketarako erabilitako estatistika ofizialak, edo, horrelakorik ez badago, ezagutza handitzeko proposamenak.
- Ikerketa estatistikorako proposamenak, azterturiko gastu programei dagokien eremuan.
- Aurrerapenen jarraipena egiteko adierazleak.

Azaldu ditugun metodologiek erakusten dutenez, “bidea ibiliz egiten da”. Horregatik, ezarri beharreko metodologiaren garapena koordinatzeko, haiei buruzko ezagutzak indartzeko, metodologiaren indarguneak eta ahulguneak ezagutzeko eta talde sinergiak sortzeko, gero eta garrantzitsuagoa da nazioarteko lankidetzak. Europa mailan, adibidez, gizarte zibila aurrerapean egiten ari da eremu horretan, hainbat ekimenen bidez. Horien artean nabarmenena *European Gender Budgeting Network* delako sarea da; 2006an sortu zen, genero aurrekontuetan interesatutako pertsona batzuen eskutik. Bere xedeak haiek dira: esperientziak partekatzea, proiektu berriak bultzatzea eta administrazio publikoei presioa egitea, epe ertain eta luzera eta sistematikoki, gaiari merezi duen arreta eskaini diezaioten, eta estrategia hori sendotzeko behar diren tresnak abiarazteko baliabideak zein langileak jar ditzaten. 2006an sortutako sare europar hau bere jarduerak zabaltzen ari da gaur egun, eta dinamika horien bultzatzaile bihurtu nahi du.

6. GIA ekimenetako partaideak

“Any budget is intrinsically political. The budget determines from whom the state gets resources, and to whom and what it allocates them. Each decision is a political one, as is the decision on the overall size of the budget”²⁸

Debbie Budlender Second Women's budget (1997)

Borondate politikoa eta zeregin publikoaren gardentasuna sarritan aipatzen dira beharrezko baldintza gisa, baita ezinbesteko baldintza gisa ere, GIAen azterketa proiektuek iraun ahal izateko, bai administrazio barruan eta bai kanpoan. Batez ere bigarren kasuan, gizarte zibila zuzenean inplikatzeko denean finantza publikoen kontrolean, eta proposamenen nahiz politika publikoen balorazioen bidez zeregin publikoari lagundu nahi dienez, funtsezkoa da administrazioak gizarte horrekiko erakusten duen jarrera.

20 estatu baino gehiagotako esperientziak aztertu ondoren, Debbie Budlender adituak zera dio: generoarekiko sentikorrak diren aurrekontuen prestaketan eragin nabarmena izan dezaketenean agente guztiek hartu beharko lukete parte ekimen horietan. Alegia: aurrekontuaren arduradunak diren ministerio, sail

edo arloetako buruek, berdintasun politikekin zerikusia dutenak, abokatuek, gizarte zibileko taldeek (adibidez, mugimendu feministak), GKEek, akademikoek, ikerketa erakundeek, estrategikoki kokaturiko pertsonak eta publiko orokorrak²⁹. Horrek genero azterketa politika fiskalean eta aurrekontuen zikloan sartzeko eskakizuna indartuko luke. Prozesu horretan, aukera berdintasuna berariaz bultzatzeaz arduratzen den ministerio edo erakundeak funtsezko eginkizuna du dinamizatzaile eta kontzientziatzaile gisa.

Orain arteko esperientzietan, hurrengo erakundeek egindako lana azpimarratu behar da:

- Zenbait kasutan, Gobernua izan da azterketen xedea, eta batez ere Ogasun Ministerioa (aurrekontuaren bulegoa, zehazki). Horretarako, generoarekin loturiko gaiez arduratzen den ministerioaren inplikazio zuzena behar da, Ogasun Ministerioari laguntzeko (bien arteko harremanak ez dira beti errazak eta horizontalak izan). Era berean, aztertutako arlo sektorialeaz arduratzen diren ministerioek egiteko garrantzitsua bete behar dute. Izan ere, estatu gehienek ikuspegi sektoriala erabili dute beren azterketetan (osasuna, hezkuntza, nekazaritza...), aurrekontuan islatzen den ohiko administrazio antolamenduari jarraituz. Ministerio sektorial batetik bestera desberdintasunak daude aurrekontuarekiko erantzukizunari dagokionez; beraz, kasu bakoitzean, administrazio egiturako zereginen barne banaketa eta erabaki ahalmena eza-gutu beharko da.
- GIAekin loturiko ekimen askok, beren estrategien artean, jendea sentsibilizatu eta trebatzea jasotzen dute, batez ere Emakume Parlamentariak; eta, horrez gain, materialak prestatzea emakume horiek treba daitezten, aurrekontuak eztabaida ditzaten eta estrategia parteka dezaten. Herrialde askotan, ordea, aurrekontua Parlamentura iristen denerako, erabaki gehienak hartuta daude, eta erakunde horrek oso gutxi egin dezake aurrekontuko partidak aldatzeko. Batzuetan, ez dago boterarik gastu eta sarreraren gutzitza kopuruak handitu edo murrizteko. Alabaina, beste kasu batzuetan, Parlamentua (batez ere, emakume parlamentari talde txiki bat) agente dinamizatzaile eta bultzatzaile garrantzitsua izan da³⁰.

²⁸ “Edozein aurrekontuk, berez, iazera politikoa dauka. Aurrekontuak zehazten du Estatuak norengandik hartzen dituen baliabideak, nori zuzentzen dizkion eta zertarako erabiliko dituen. Erabaki bakoitza politikoa da, eta baita aurrekontuaren gutzitza tamainari buruzko erabakia ere”. Debbie Budlender. Emakumeen Bigarren Aurrekontua (1997).

²⁹ Budlender et al., 2002 a: 11-17; Elson, 2002 a: 42.

³⁰ Adibidez, Hegoafrika eta Uganda.

- Gizarte Zibilari dagokionez, sarritan Australiako ekimena aipatzen da gizarte zibila kontuan hartzen ez duen proiektu baten ahuleziak azpimarratzeko. Izan ere, ekimen hori gobernuko egituretako emakumeek zuzendu zuten (*femokrata* deiturikoe). Beste kasu batzuetan, talde sozialek egindako ekimenek gobernuen asmoen abiada handitzen lagundu dute (Hegoafrika, Uganda, Tanzania, Erresuma Batua). Horrelako ekimenek, antza denez, hobeto funtzionatzen dute gobernuaren eta azterketa egiten diharduten gizarte zibileko taldeen artean adostasun handia dagoenean.
- Gizarte zibilaz hitz egiten denean, hau da, ingelesez GKE deitzen diren talde aktiboenez, praktikan emakume taldeez ari gara (Tanzania, Uganda, Filipinak); eta, baita ere, ikerketa edo prestakuntzarako laguntza ematen duten akademiko taldeez (Erresuma Batua, Hegoafrika, Mexiko). Nolanahi ere, GKEena kontzeptu zabala da; beren osiera egitura sozial bakoitzaren menpe dago, eta, normalean, askotariko erakundeak hartzen ditu barne³¹. Horrek prozesua aberasten du, gainera. Gizarte egoera ahuleko biztanleen inplikazioari dagokionez, zailtasun asko antzematen dira; hala ere, ahaleginen bat egin da, adibidez Hegoafrikan.
- Ekimen batzuetan, akademikoak izan dira esperientzien bultzatzaile nagusiak (Bangladesh eta Italia), eta GKEak ere, batzuetan, horien ikerketetan oinarritu dira. Budlenderren iritzi, arriskutsua izan daiteke ikertzaileen lanarekiko menpetasun handiegia edukitzea. Izan ere, ikertzaileen interesak ez dira zertan bat etorri politikek ukitutako pertsonen interesekin.
- Bestalde, pertsona oso erreferentzialek proiektuen bila-kaerarako duten garrantzia ere agerian geratu da zenbait tokitan, esaterako Hegoafrika eta Mozambiken. Kasu honetan, arrisku nagusia ekimena pertsona horien menpe egotea da. Pertsona horiek desagertzen badira, proiektuaren etorkizuna kolokan jar daiteke. Hemen, bestalde, gizonak horrelako ekimenetan izan behar duten partaidetzari buruzko eztabaida sortzen da. Prestakuntza eta sentsibilizazio lanean zenbateraino eman behar zaie lehentasuna? Izan ere, aurrekontuei buruzko erabaki asko gizonen hartzen dituzte (Budlender, 2002 a: 102).

Agente bakoitzaren inplikazio, protagonismo eta partaidetza maila kontuan izanik, gaur egunera arte burututako ekimenak hiru multzo handitan banatu dira:

- Gobernu ekimenak: Australiako, adibidez. Gobernuak, bere ministerioek eta erakundeek funtsezko eginkizuna bete dute ekimena ezarri den administrazio maila guztietan.
- GKEen ekimenak: administrazio egituretatik kanpo bultzatu dira. Horrelako ekimenen xedea zera izaten da: politikak gehiago demokratizatzea eta ezarri beharreko neurriak hobetzea. Aurrekontuen prozesuetan eragiten saiatzen dira, genero ikuspegia kontuan har dezaten. Horren adibide bat Tanzania da (hasieran), eta Kanada ere bai (gaur egunera arte).
- GKEk eta parlamentuko indarrek elkarrekin abiarazitako ekimenak; Hegoafrikan, adibidez.

Partaidetza soziala ekimen horien martxa egokirako eta iraupenerako funtsezko elementutzat hartzen bada, partaideen prestakuntza derrigorrezkoa da. Horretarako, ezinbestekoa da prestakuntza prozesu horietan planifikatutako jarduerak guztien xedeak, estrategiak eta urratsak argi edukitzea. Administrazioetik kanpo egiten diren ekimenen kasuan, prestakuntzak aurrekontu prozesua bera ere hartu ohi du barne. Horren helburua zera da: prozedura formalak nahiz informalak aztertea, eta boterea benetan non dagoen jakitea, harekin komunikatu ahal izateko (Budlender 2002a: 114).

Gaur egun, Estatu bakar batek ere ezin du esan bere aurrekontua generoarekiko erabat sentikorra denik. Alabaina, ekimen horien arrakasta ezin da soilik aurrekontuan egindako aldaketan arabera neurtu. Hurrengo alderdiak ere funtsezkoak dira: emakumeak aurrekontuei buruzko gaitan bereziki inplikatzeko, lankidetzak esparruak sortzea, eta funtzionarioek eta botere karguak dituzten gainerako pertsonen generoarekiko duten ikuspegia aldatzea. Eginkizun horien emaitzak ezin dira epe laburrera ikusi, baina, denborarekin, gauzak aldatzen lagun dezakete³². Beraz, desagokoa izango litzateke estrategia horien epe laburrerako balorazioa egitea, epe luzerako diseinatuta baitaude. Hala ere, estrategiak dinamizatze behar adinako presio sozialik egiten ez bada, geldialdia edo atzerakada gertatzeko arrisku handia dago. Izan ere, administrazioek epe laburrerako emaitzak eskatzen dituzte, eta emaitzak ezin dira hain denbora gutxian neurtu.

³¹ GKEen eta gobernuen arteko lankidetzak maila nabarmen aldatzen da esperientzia batetik bestera; lankidetzak estutik hasi (Tanzanian eta Erresuma Batuan, azkenaldian) eta distantzia kritikora, eszeptizismora eta mesfidantzaraino (Budlender, 2002 a: 99).

³² Budlender et al., 2002a: 19, 124.

7. Egungo lorpenak eta erronkak

Lehen aipatutako adituek ateratako ondorioetatik abiatuz, eta Bilboko Udaleko esperientzia pilotuaren bidez orain arte ikasitakoa kontuan izanik, zeregin publikoa aztertzeke modu berritzaile honen garapenean zehar lortutakoa azalduko dugu jarraian, eragozpen eta erronkekin batera. Gaur egun abian dauden ekimen berriek ere erronka berberei egin beharko diete aurre.

Hasteko, ekimen horien lorpen nagusiak azpimarratuko ditugu³³:

1. Gaitasun handiagoa sortzen dute emakumeei zuzenduriko baliabide publikoen benetako balioa zehazteko, dauden gabeziak agerian utziz.
2. Sexuaren arabera bereizitako datuen bilketa eta azterketa indartzen dute, ebaluazio eta aldaketa estrategia gehiago egiteko balioko duen informazio ugari emanez. Batzuetan, inaktuaren balorazio zehatza beharrean, sailen gabeziei buruzko informazioa lortzen da hasieran (beren neurrien eragin zehatzari buruz sailek ez dakitena); horregatik, erresistentzia eragin ohi dute.
3. Politika eta programa askoren ustezko “genero neutraltasunari” aurre egiten diote, gobernuen sailak emakumeentzako aurrekontuak duen garrantziaz ohartaraziz, nahiz eta zenbait sail eta funtzionariok gaiarekiko sentibilditate gutxi erakutsi.
4. Eraginkortasun ekonomikoa handitzen dute, Elsonek dioen bezala, kostuak eremu ikusgaitik eremu ikusezina eraman baino egiten ez dituzten “ekonomia falsuak” galaraziz.
5. Gobernaketa ona bultzatzen dute; hau da, aukerak handitzen dituzte biztanleriari ondasunak zein zerbitzuak modu zuzen, eraginkor eta arduratsuan eskaintzeko. Horretarako, ezinbestekoa da gardentasuna, erantzukizuna eta partaidetza, eta baita nazioarteko konpromisoak ezartzea ere.

Lorpenak asko diren arren, hainbat eragozpen ere badaude. Australiako esperientzia aitzindaria abiarazi zenetik (denboran luzeena izan da), hainbat eragozpen sortu dira geroago azaltzen joan diren ekimenetan:

1. Sexuaren arabera bereizitako daturik edo baliabideen gabezia gobernuen programak ebaluatzeke.
2. Burokrazia ez dago konprometituta, eta gobernuak muga politikoak jarri dizkiote estatu sistemaren barruan egindako (auto)kritika publikoari (kritikak arintzeko presioak).
3. Aurrekontuaren mugak. Aurrekontua epe laburrerako esleipenez osaturik dago. Esleipen horietan, programa oso orokorrak azaltzen dira eta datuak ez daude sexuaren arabera berezita; beraz, oso zaila da sexuen arabera-ko eragina aztertzea.
4. Generoari buruzko ideia partzialak. Politiken ustezko neutraltasuna oso zabalduz dago sail batzuetan, batez ere ekonomikoetan; horren ondorioz, ez da aitortu nahi izaten sexuaren arabera aurrekontuak eragin desberdina duela.

Orain arte burututako GIA esperientzietan sortutako eragozpenak kontuan izanik, zera ondoriozta dezakegu: bidezko genero harremanak bermatuko dituen aurrekontu prozesu bat lortzeko, printzipio edo alde aurreko baldintza batzuk bete behar dira.³⁴

1. Borondate politiko aktiboa. Aurrekontuek prestatu dituen erakundearen lehentasun politikoak islatzen dituzte. Beraz, eraginkorrak izateko, GIA ekimenek genero berdintasunaren aldeko konpromiso politikoak behar dute, eta konpromiso hori nazioarteko legezko tresnen bidez formalizatu behar da. Borondate politikoak eraginkorrago da aktiboki aitortzen eta adierazten denean. Beraz, oso garrantzitsua da arau instituzional nahiz politikoek lehentasun eta premia hori jasotzea.
2. GIAekiko kontzientziazio eta defentsa prozesua: gobernuak, parlamentuak eta gizarte zibileko taldeak prozesu honetan zenbat eta inplikatuago egon, prozesua orduan eta iraunkorrago eta eraginkorrago izango da. Izan ere, ez da soilik gobernuen lehentasun politikoen aldaketan menpe egongo.
3. Gardentasuna eta partaidetza: genero ikuspegiko aurrekontuen aldeko ekimenek arrakasta izateko, aurrekontu prozesua gardena izan behar da. Aurrekontu prozesuak

³³ Budlender et al., 2002a: 15; Sharp eta Broomhill (1990), Hewitt eta Mukhopadhyay, 2002a: 55.

³⁴ EBko Emakumeen eta gizonen aukera berdintasunerako Batzorde Aholkularia, genero aurrekontuei buruzko 2003ko txostenean.

emakumeen eta gizonen ordezkaritza orekatua erakutsi beharko luke; bestalde, aurrekontuetan eta genero kontuetan adituak diren pertsonak hartu beharko lukete parte prozesu horretan, eta gizarte zibilak ere bai.

4. Aldez aurretiko beste baldintza batzuk hauek dira: koordinazioa, gaitasuna, tresnak, eta prozesu horiek giza nahiz finantza baliabideez hornitzeko beharra (EBko Aukera Berdintasunerako Batzorde Aholkularia, 2003:6).

Gaur egun, oraindik erronka asko gainditu behar dira ekimen horiek aurrera eramateko. Esperientzietan zehar aipatu diren artean, hamaika puntu azpimarra ditzakegu:

1. Aurrekontu osoa ikuspegi horretatik aztertzeke premia. GIAek aurrekontu osoak eta aurrekontuko programa bakoitzak duen eraginari buruzko ikuspegi orokorra eman behar dute, genero berdintasunerako xedeei dagokienez, bai gastuen aldetik eta bai sarreraren aldetik. Urrats garrantzitsu bat zera da: genero berdintasunaren gaia sail guztiei dagokiela ulertzea; mota askotako programei dagokiela, ez bakarrik genero berdintasunarekin zuzenean loturik daudenei.
2. Epe ertainerako plan ekonomikoentzat genero azterketak gehiago egiteke premia. Izan ere, erabaki makroekonomiko horiek ezarri beharreko politiken maniobra marjina murrizten dute. Horretarako, xede makroekonomikoek genero dimentsio bat dutela aitortuz hasi behar da.
3. Aurrekontuek ugalketako lan kargan duten eragina kuantifikatzeko premia. Suitzako kasua izan da eragin hori ganoraz kuantifikatzen saiatu den bakanetako bat³⁵. Besteak beste, denboraren erabilerari buruzko datuak sexuaren arabera bereizita edukitzearen garrantzia islatu du esperientzia horrek. Ildo horretatik, oso erabilgarriak dira denboraren erabileraren banaketari buruz azkenaldian Estatu askotan egiten ari diren ikerketak; hala ere, datu horiek ez dira erabiltzen GIAetan. Horrelako ikerketak aldizka eta sistematikoki egin beharko lirateke.
4. Genero adierazleak eta jarduera, emaitza eta eraginaren adierazleak prestatzen jarraitzeke premia, bai gastuei eta bai sarrerei dagokienez.

5. Programak modu eraginkorrean koordinatzeko premia. Horretarako, jarraibide argi batzuk egon behar dira, ministerio/sail guztiak estrategia hori garatzera behartu dituztenak.

6. Emakumeek enplegu publikoan parte hartzeke premia, bai kopuruari dagokionez eta bai administrazioko goi karguei dagokienez.

7. Sektore publikoaren eta pribatuaren arteko kontratuetan genero oreka lortzeke premia.

8. Aurreko puntu guztietan aurrera egiteko, ezinbestekoa da Administrazioako sail guztietako langileak prestatzea eta sentibilizatzeko, batez ere Ekonomia eta Ogasun Sailekoak. Langile horiek, izan ere, genero kontuak sail sozialekin loturik daudela pentsatu ohi dute; horren ondorioz, ez dira konturatzeko generoaren eta politika ekonomikoaren artean dagoen loturaz.

9. Gizarte zibilari partaidetzarako eta erabakiak hartzeke benetako bideak ireki behar zaizkio. Horrela, elkarrenganako mesfidantzak gaindituko dira, eta modu eraginkorrean presioa egin ahal izango da estrategia hau abiarazteko.

10. Ekimen horiek denbora luzez iraun behar dute. Izan ere, aurrekontuaren proiektua egiten denetik bere egikaritzari buruzko datuak biltzen diren arte denbora asko igarotzen da, gutxienez bi urte. Gainera, prozesu hori erakundearen ohituretan sartu behar da, aldaketa lortzeko. Horrek administrazioaren ohiko jarduerak baztertzeko esan nahi du, eta mentalitate aldaketa epe ertain-luzera bakarrik lor daiteke.

11. Ekimen horiek proposaturiko aldaketak bultzatzeko ezinbestekoa da hainbat indar bateratzea. Izan ere, politika publikoetako aldaketak ez dira normalean proposamen bakar baten emaitza³⁶.

Genero ikuspegiko aurrekontuekin loturiko ekimenentzako erronken laburpen honek erakusten duenez, oraindik asko dago egiteko. Estrategia zabala eta sakona da, aukera eta arrisku handiak dituena. Politika publikoak genero ikuspegitik etengabe ebaluatuz gero, emakumeen bizi eta lan baldintzak hobetu daitezke, eta, ondorioz, komunitatearen gizarte ongizatea ere bai. Horrek, politikaren aldetik, zeregin publikoan

³⁵ Budlender, 2002 a: 116; Madoerin, 2007: 5.

³⁶ Budlender, 2005:11.

partaidetza soziala indartzea dakar. Horregatik, nahitaezkoa da genero berdintasunarekiko konprometitutako talde sozialek gero eta modu aktiboagoan parte hartzea ekimen horietan. Horrela bakarrik lortuko dugu administrazio publikoek beren kudeaketaren gardentasuna arautzat eta genero berdintasuna lehentasunezko xedetzat hartzea, erronka liluragarri honetan aktiboki inplikatzuz.

Laburtzapenak

GA: Genero Auditoria.

ASAL: Toki Agintaritzen Suediako Elkarte.

AAE: Andaluziako Autonomia Erkidegoa.

EAE: Euskal Autonomia Erkidegoa.

CIDA: Nazioarteko Garapenerako Kanadako Agentzia.

FUNDAR: Azterketa eta Ikerketa Zentroa (Mexiko).

GTZ: Alemaniako Lankidetzat Teknikoa.

GKE: Gobernu Kanpoko Erakundea.

NBE: Nazio Batuen Erakundea.

GIA: Genero Ikuspegiko Aurrekontuak.

NBGP: Nazio Batuen Garapenerako Programa.

SIDA: Nazioarteko Garapenerako Suediako Agentzia.

EB: Europar Batasuna.

UNIFEM: Nazio Batuen Emakumearentzako Garapen Fonda.

EHU/UPV: Euskal Herriko Unibertsitatea/Universidad del País Vasco.

Bibliografia

Addabbo, Tindara, Diego Lanzi eta Antonella Picchio (2004): "On Sustainable Human Development: Gender Auditing in a Capability Approach". *Ekonomia Politikoko Saileko eztabaida materiala*, 467. zk.

Andia, Bethsabé eta Arlette Beltrán (2003): *Documento metodológico sobre el análisis del presupuesto público con enfoque de género: sistematización de las experiencias en la Región Andina*. Aurretiko bertsioa. UNIFEM-Andeetako eskualdea.

ASAL (2002): Active work for gender equality. Gender mainstreaming and the 3R-method in local government. Toki Agintaritzen Suediako Elkarte (Svenska Kommunförbundet). www.svekom.se/jamstalldhet

Budlender, Debbie, Diane Elson, Guy Hewitt eta Tanni Mukhopadhyay (2002a): *Gender budgets make cents: understanding gender responsive budgets*. Commonwealth Secretariat.

Budlender, Debbie eta Guy Hewitt (2002b): *Gender budgets make more cents. Country studies and good practice*. Commonwealth Secretariat.

Budlender, Debbie eta Guy Hewitt (2003): *Engendering budgets. A practitioners' guide to understanding and implementing gender-responsive budgets*. Commonwealth Secretariat.

EBko emakumeen eta gizonen Aukera Berdintasunerako Batzorde Aholkularia (2003): *Opinion On Gender Budgeting*. Europar Batasuna.

Europako Batzordea (2003): "Gender equality in development cooperation: from policy to practice- The role of the European Commission". *Development De* 119.

Eskandinaviako Kontseilua (2005): *Berdintasuna eta Finantza Publikoak – Generoarekiko sentikorrak diren aurrekontuei buruzko eztabaida agiria*. www.norden.org/gender.

Degraef, Véronique (2002): "Is 'gender budgeting' an inclusive part of the gender mainstreaming strategy in EU policies?" *Gender Budgets, Financial Markets, Financing for Development* izeneko Biltzarrean aurkeztutako komunikazioa, Otsailak 19-20. Heinrich-Boell Fundazioa, Berlin.

Elson, Diane (2002a): "Integrating gender into government budgets within a context of economic reform", hemendik aterata: D. Budlender et al. (2002a): *Gender budgets make cents: understanding gender responsive budgets*. Commonwealth Secretariat.

Elson, Diane (2002b): "Gender responsive budget initiatives: some key dimensions and practical examples". *Gender Budgets, Financial Markets, Financing for Development* izeneko Biltzarrean aurkeztutako txostena, Otsailak 19-20. Heinrich-Boell Fundazioa, Berlin.

Elson, Diane (2003): "Gender mainstreaming and gender budgeting" *Conference Gender Equality and Europe's future*. European Commission, DG Education and Culture and Jean Monnet Project. Brusela.

- Elson Diane (2006): "Gender equality, public finance and globalization", hemendik aterata: J. K. Boyce et al. (ed.), *Human development in the Era of Globalization: essays in honor of Keith B. Griffin*. Edward Elgar publishing Ltd. 239-256. or.
- Hernandez, Itziar eta Arantxa Rodriguez (1996): "Igualdad, desarrollo y paz. Luces y sombras de la acción internacional por los derechos de las mujeres". *Lan-Koadernoak*. Hegoa: Bilbo.
- Hewitt, Guy eta Tanni Mukhopadhyay (2002): "Promoting gender equality through public expenditure", hemendik aterata: *Gender budgets make cents: understanding gender responsive budgets*, Budlender, Debbie, Diane Elson, Guy Hewitt eta Tanni Mukhopadhyay. Commonwealth Secretariat.
- Jubeto, Yolanda (2007): "Experiencias europeas en Presupuestos con Enfoque de Género: una revisión crítica", *Ekonomia Feministari buruzko II. Biltzarra*. Zaragoza.
- Andaluziako Junta (2005): *Informe de Evaluación de Impacto de género del Presupuesto de la Comunidad Autónoma de Andalucía para 2006*. Aurrekontuen Genero Inpakturako Batzordea. Ekonomia eta Ogasun Saila.
- Lombardo, Emanuela (2004): *La europeización de la política española de igualdad de género*. Tirant lo blanch, Valentzia.
- Lombardo, Emanuela (2006): "Mainstreaming, evaluación de impacto y presupuesto de género. Conceptos y criterios", hemendik aterata: De la Fuente, M. eta Ortiz, L. *Els pressupostos amb perspectiva de gènere, reptes per als governs locals*. ICPS: Bartzelona, 85-116. or.
- Madoerin, Mascha (2007): "Gender-Responsive Budgeting initiatives in Switzerland: work in progress". Muenchenstein & Berne. Suitzako Konfederazioa.
- Neuhold, Brita (2005): "Focus on human rights and gender justice: linking the Millenium Development Goals with the CEDAW and the Beijing Platform for action". WIDE Austria.
http://www.eurosur.org/wide/UN/Neuhold_MDG05.pdf
- Sharp, Ronda eta Ray Broomhill (1990): "Women and government budgets". *Australian Journal of Social Issues*, 25 (1), 1-14. or.
- Sharp, Rhonda eta Ray Broomhill (2002): "Budgeting for equality: The Australian experience". *Feminist economics* 8 (1), 25-47. or.
- Sierra, Elisa (1999): *Acción positiva y empleo de la mujer*. Kontseilu Ekonomiko eta Soziala, Ikerketa atala.
- Stovski, Janet G. (1997): "Sesgos de género en los sistemas tributarios". *Tax Notes International*, FMI.
- Villota, Paloma de (2004): "Aproximación a la imposición personal española desde una perspectiva de género". *Ekonomia Kritikoari buruzko IX. Jardunaldietan aurkezturiko komunikazioa*. UCM: Madril.

Globalizazioaren erronkak gobernu aurrekontu ekitatiboak lortzeko tokiko saiakeren aurrean

Diane Elson

I. Sarrera

“Globalizazioa” era anitzean erabilitako terminua da: Therborn-ek (2000), adibidez, gutxienez 5 arrazonamendu desberdin identifikatu ditu globalizazioaren inguruan, lehia ekonomikoa, gizarte kritika, estatuaren inpotentzia, kultura eta ekologia zentratutakoak. Globalizazioa honela definituz kontzeptua argitzea bilatzen du:

“Mundu osoan ematen den gizarte fenomenoaren hurbilketak, konexio, talka, edo gizarte agenteen mundu osoko kontzientzia pizte joerak (Therborn 2000:154).”

Definizio honek arlo guztiak batzen ditu eta beraz lagungarri izan daiteke abiapuntu bezala. Hala ere, dimentsio anizko prozesu kontraesankor hau ulertu nahi badugu sakondu egin beharko da beranduago. Gizarte agenteak desberdinatu behar ditugu, alde batetik, gaur egungo botere erlazio joera desorekatuak mantzentzen eta indartzen saiatzean direnak; eta bestetik, joera hauen aurrean gizarte ordena parekatuago bat bilatzen dutenak. Gizarte fenomenoak bereiztu behar ditugu, alde batetik, gaur egungo gizarte erlazioen joera luzatzen dutenak eta bestetik, gizarte erlazio joera berriak sortzen dituztenak. Kontuan izan behar dugu desberdindutako 2 gizarte fenomeno mota hauek behin behinekoak eta tentsioz betetakoak direla, eta beraz ez daudela berau baldintzatzen duten gizarte agenteen kontrolaren menpe.

Hemen azpimarratu nahi dudana desberdinketa ondorengoa da; irabazien lorpenak bideratzen duen kapitalaren globalizazioa, eta gizarte mugimendu aurrerakoien globalizazioa, azken honek, berdintasuna, askatasuna eta elkartzunean oinarritutako bizitzaren era hobetzea bilatzen duelarik. Aipaturiko bi globalizazio motak komunikazio teknologiarik esker izan dira

posible (hegaldirik merkeagoak, ordenagailuak, mundu osoko web sareak etab...). Teknologiarik hauen garapen eta hedapena globalizazioaren izaera kontraesankoraren adibide da. Teknologiarik berri hauen oinarritzeko zientzia, irabazien bilaketaren presio zuzenetik kanpoko tokietatik zuzenduak izan ziren, unibertsitateetako laborategietan bai estatuak zein fundazio pribatuek eskaintako diru laguntzei esker. Ezagupen zientifikoa hau makineria erabilgarrietan gauzatzea irabaziak bilatzen zituzten enpresek antolatu zuten, kapital metaketa prozesu honen ezaugarriak kontzentrazioa eta nazioarte mailako zentralizazioa izanik. Etxarteko eragiketetan hasitako enpresa batzuk enpresa globaletan bilakatu ziren. Hauen arerio ez-eraginkorrek porrot egin zuten. Baina kable, satelite, onda eta banda zabaleko azpiegitura globalen eraikuntzak aparatuen konexioa eskatzen du, estatuaren input-ak ezinbestekoak izanik bai erregulazio zein finantzaketarako.

Teknologiarik hauek Mundu Ekonomi Forum-a eta Mundu Gizarte Forum-aren eraikuntza eta jarraipena ahalbidetzen dute, baina ez dituzte elkarketa hauen ondorioak zehazten. Mundu osoan zehar esparru desberdinetan ari diren gizarte agente ezberdinen arteko informazio, ideia eta esperientzien transmisio azkarra ahalbidetzen dute, baina ez dute zehazten agente hauek ideia eta esperientziak hauekin egin beharrekia. Teknologiarik hauek kritikoak dira kapitalismoaren ekoizpen erlazioen luzapenean, baina era berean, kapitalismoaren ekoizpen erlazioen behin behineko izaera isladatzen dute, merkatu finantzarioen hegazkortasunean sakonduz eta bai nazioarteko zein tokiko erresistentzia prozesuen agerpena erraztuz.

Kapitalaren eta gizarte mugimenduen globalizazioa aztertzen diren bezala, nazioarteko eta gobernu arteko agenteen papera aztertu beharko genuke, hauen artean NB (Nazio Batuak),

NMF (Nazioarteko moneta fondoa), MB (Munduko Bankua) eta NME (Nazioarteko Merkataritza Elkartea). Agente hauek kapitalismoaren globalizazioa indartzen dute maiz nahiz eta hauetako batzuk, batez ere NB-ek, gizarte mugimenduak erabil ditzaketen espazio eta errekursoak ahalbidetzen dituen. Adibidez, NB-etako emakumeei buruzko kongresuek, gobernu arteko akordioen negoziazioak burutzeko tokia eskeintzeaz aparte, emakumeen eskubideen alde mobilizatzen diren erakundeak nazioarteko sarearen indartzea ere ahalbidetzen du.

Globalizazioaren inguruko kritikak ezberdinketa eta zailtasun hauek kontuan izan beharko ditu. Irabaziek gidaturiko globalizazioak euskarriak sortu eta deuseztu ere egiten ditu, eta ezberdintasunen areagotzea dakar, bai herrialde barnean zein herrialdeen artean. Erronka honi aurre egitea beharrezkoa da, eta irabaziek baldintzatzen ez dituzten ekoizpen eta kontsumo espazioak sortzen saiatu beharra dago. Hau egiterako orduan, merkataritzarik gabeko subsistentzia edo sektore publikoan oinarritutako “globalizazio-aurreko” mito erromantikoak atzean utzi behar dira, hauen luzapen edo birsorpena alboratuz. (Globalizazioa, edozein kasutan, ez da fenomeno berria, nahiz eta gaur egunean duen erritmo edo abiadura eta hedapenak ez duten parekorik). Subsistentzia sektoreak zein sektore publikoak desberdintasunen bidez bideratuak izan dira iraganean eta mendeetan zehar irabaziek gidaturiko kapitalari loturik eta honen bidez itxuratuak izan dira. Tokikoa ere ez litzateke erromantizatu beharko. Tokiko esparruak, maiz, beraie boterea mantendu nahi duten eliteek menperatuta aurkitzen dira. Garrantzitsua litzateke, beraz, berdintasunezko eta merkatutik at dauden tokiko ekoizpen eta kontsumo esparru berriak sortzen saiatzea, honek bai komunitate zein arlo publikoan erlazio era berriak suposa ditzakeen heinean; eta baita espazio berri hauek bai nazionalki zein globalki lotzea.

Lan honetan, ahalegin hauen adibide da aztergai: Berdintasunezko ekoizpen eta kontsumo espazioak sortzeko saiakera, hiri mailako aurrekontuen parte hartzearen garapenaren bitartez. Praktika hauek gizarte mugimenduen globalizazioaren bidez nola zabaldu diren kontuan hartzen du. Baita ere kontuan hartzen ditu irabaziek bideratutako globalizazioak berdintasunezko tokiko aurrekontuetan eragin litzakeen erronkak, eta erronka hauei aurre egiteko beharra bai naziozko zein nazioarteko politiken bidez.

2. Herritarren partehartzearen bidezko tokiko aurrekontu partehartzaileak sortzeko saiakeren hastapenak

Parte hartzearen bidezko aurrekontuen burutzapenaren (PHBA) aitzindaria Porto Alegre-ko hiria da, Brazil-eko Rio

Grande estatuko hiriburua, non PHBA 1989an hasi zuen berriki hautatutako alkateak; Langileen Alderdi-ko partaide (Partido dos Trabalhadores, PT). PT alderdia, behin botere exekutiboa lortuta, botere hau gizarte mugimendu eta gizarte zibilarekin banatzearen ideiarekin konprometituta zegoen, hau herri kontseilu formaren baten bidez aurrera eramanez. Proposamen hau oso entzutetsua izan zen 1988ko hauteskundeetan, hala ere, herri kontseilu honen funtzionamenduaren inguruan ez zen xehetasunik alde aurretik eman. Porto Alegren, bazegoen iadantik hiriko aurrekontuen mundu itxia irekitzeko herri presioa. Hiri aurrekontu hauek, Brazilgo gobernuaren beste aurrekontuekin batera, manipulazioz beteriko historia zuten, non aberatsenen interesen alde eta bezeria politiken zerbitzura jokatzeko (Utzig, 2002:9). Hiri aurrekontua herriaren parte hartzean oinarritu behar zela erabaki zen, eta parte hartzea populazio osora irekita egon behar zen, eta ez gizarte zibileko erakundee-tako liderrei mugatua, komunitate erakundeak adibidez. Baina helburua ez da populazioaren parte hartzea soilik. Populazioa pobreenentzat baliabideak birbanatzea baizik, honi “lehenatasunezko inbertsioa” deritzogu.

Denbora bat pasa behar izan zen PHBA egonkor bilakatu arte. Oposizio politikoa zegoen hiriko batzarretan, non PT-k ez zuen gehiengorik. Gainera, hiriko finantzak desorekatuta/desordenatuta zeuden (Navarro, 2002:4). Sarrerak, udaletzeko langileak ordaintzeko nahikoa besterik ez ziren, bestalde, burutu beharreko ordainketen azpitik zeuden (Utzig 2002:25). Gobernu berriaren lehen ekintzen artean, tokiko zergen erreforma aurki dezakegu (jabetzaren gaineko zerga edo zabor biltzea bezalako udal zerbitzuen gaineko zama kasu), honen bidez sarrerak haztea eta zerga sistema progresiboago bat bultzatzea izanik (Utzig 2002:27). Zergak inflazio tasara egokitu ziren, ezinbestekoa 1990. hamarkadaren hasieran sarrerak mantendu ahal izateko, Brazil-en inflazio tasa oraindik oso altua zela kontuan hartuz; zerga itzurpena eta atzerapenak asko murriztu ziren baita. Udalak sortutako sarrerak hiriko sarreraren totalaren %25 izatetik %50 izatera pasa zen (Navarro, 2002:10-11). Udal zergen bidezko sarreraren hazkundea oso faktore garrantzitsua izan zen hiriko sarreraren hazkunde handian, berau, terminu errealean 2,5 aldiz hazi zelarik 1989-1998 bitartean. Beste faktorea, gobernu federaletik hirietara zuzendutako baliabideen transferentzien hazkundean datza. Hau, 1988an Brasileko Konstituzio Federalak bultzatutako deszentralizazio prozesuaren ondorio izanik. Edozein modutan, Utzig-ek (2002:26) adierazten duen bezala, arduren deszentralizazio handiago bat ere eman zen, beharrezko ordainketen hazkundea ere ekarriz. Hala ere, 1990ean zehar sarreraren hazkundea nahikoa izan zen ordainketen hazkundea-

ri aurre egiteko eta aurrekontuen defizita ezabatzeko. Navarrok (2002:10) dioen bezala, gastuaren hazkundearen arrazoia baliabide berrien esanguratsunean datza, eta berauen parte baten erabilpena PHBAk baldintzatu lezake. Honek, erakargarriago egin zuen herritarren parte hartzea.

PHBA prozesua guztiz finkatu zen PTren bigarren arduraldian 1993-1996, baina aurrekontu osoa ez duela estaltzen jakitea garrantzitsua da, bakarrik inbertsioen aurrekontua. Parte hartzea lehentasunak finkatzeaz arduratzen da, aurrekontuen gailurra hiriko exekutibak finkatzen duelarik. Aurrekontuen gailurrak hiriko aurrekontuen totaletan gaineratiko txiki bat ahalbidetzen zuten mailetan zehaztuak izan dira 1990. urtetik aurrera.

Porto Alegreko PHBA prozesuaren modalitateak aztertzen dituen hainbat material aurki daiteke, eta hemen ez ditut xehetasun guztiak eztabaidatuko. Eragiketa hau ulertzeko, Brazileko hiri gobernuko aurrekontu prozesuak nola jarduten diren aipatzea beharrezkoa da. Alkateak, funtzionarien laguntzarekin, aurrekontuaren proposamena aditzera ematen du.

Proposamen hau, tokiko batzarrera eramaten da eta bertan eztabaidatu, eraldatu eta aprobatzen da. Aurrekontuak esperotako gastu eta itxarondako sarrera guztiak bildu behar ditu, ez aldiz, proposaturiko finantzatu beharreko ekintza berrien xehetasunak. Ekintza berri horiei dagokien egitasmoen xehetasunak alkatearen onurabide dira. Beraz, batzarrak, kaleak asfaltatzeko kantitate bat eta eskola berriak eraikitzeke beste kantitate bat onartzen du, baina alkatearen bulegoa da zein kale asfaltatzen den eta non eraikitzen diren eskola berriak eraikitzen duena.

Porto Alegreko PHBA prozesuak, batez ere, ekintza berrietara zuzendutako dirua non eta nola gastatu erabakitzeke herritarren parte hartze zuzena erraztea da (Porto Alegren inbertsio plana deiturikoa). 1 Taulak, inbertsio planera zuzendutako baliabideak Porto Alegreko udal gastu guztiaren proportzio bezala adierazten ditu. Aldaketa handiak ikusten dira urtearen arabera, baina bataz bestez portzentaia honen balioa %10ekoa da (Cabannes-ek baieztatzen duelarik, 2002:34). Hau da PHBA prozesuaren esku jartzen den gastuaren portzentaia.

1 Taula. Ekintza berrietara zuzendutako gastua Porto Alegreko gastu municipal totalaren proportzio bezala

1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
3,2	10,0	16,3	17,0	9,8	15,0	13,4	8,5	5,0	8,9	7,9	8,4	9,2

Iturria: Navarro, 2002:11.

Orain, Navarro 2002 eta Souza-n 2001 oinarrituz, parte hartze prozesuaren alderdi nagusiak laburki eztabaidatuko ditut. 2002. urterarte, 2 batzar plenario ronda nagusi izan dira hiriarren 16 distritu bakoitzeko, eta bien artean, auzokoen batzar txikiago ugari eman dira. Lehen rondan, alkatearen presentzia medio, funtzionari municipalak iragandako urtean onartutako inbertsio planaren txosten bat aurkezten dute. Bertan, planaren eta benetako emaitzen arteko desberdintasunen arrazoiak aurkezten dira. Egungo inbertsio planaren garapen operatibari eta hurrengo planerako baliagarri dauden baliabideei buruzko informazioa ere aurkezten da. Batzar honek funtzionariei galderak egin eta tokiko ordezkariak hautatzen ditu (20 pertsona bakoitzeko bat), hauek PHBA prozesuaren hurrengo fasea erraztuko dutelarik.

Ordezkariei hauek, auzokoekin batzarrak antolatzen dituzte hauen lehentasunak eztabaidatzeko, bai lehentasuneko sektore orokorren terminuetan (adibidez, kaleen lauzatzea, hezkuntza zerbitzuak, etab...) eta bai sektore bakoitzaren barneko lehentasun espezifikoetan (adibidez, zein kale lauzatu behar

den, zein eskola berri behar diren, etab.). Osorako bilkuren bigarren rondan, baita ere alkatea eta funtzionarien presentzia medio, parte hartzaileek distrituko lehentasunak bozkatu eta hiriko PHBAen Kontseilu zabalerako ordezkariak hautatzen dituzte.

Paraleloki, hiriko arazoen estrategiak eztabaidatzen dituzten 5 bilkura tematikoz osaturiko prozesu bat ere ematen da. Hauen artean, garraio eta trafikoa; Hezkuntza, aisialdia eta kultura; Osasuna eta gizarte ongizatea; garapen ekonomikoa eta zergen araubidea; eta hiriko garapena eta hiriko antolakuntza.

PHBA kontseilua astero biltzen da eta bere eginkizuna da inbertsio plana prestatzea alkatearen bulegoko departamentu tekniko baten laguntzaz exekutiboak baliabide finantzario baliagarriei buruz erabakitakoarekin bat etortzeko. Puntuazio sistema bat erabiltzen da sektoreko lehentasunei eta distritu bakoitzari dagokiona ponderatzeko. (Distritu bakoitzaren ponderazioa faktore desberdinen arabera ezartzen da, adib. populazioaren tamaina eta beronen azpiegitura eta zerbitzu

publikoen gabeziak). Honen arabera, distritu bakoitzean sektore bakoitzera zuzentzen den baliabideen proportzioa zehazten da. Distrituak ponderatzeko sistema hau ezinbestekoa da inbertsioak toki pobreenetara bideratzeko, hala ere, oso garrantzi gutxi eskaini zaio ingelezko literaturaren partetik bilkuretan parte hartzen duten parte hartzaileen eztabaida luzearekin konparatuz. (Ponderazio sistema hau 1997an nola aplikatu zen ikusteko adibide bat ikusi Sousa Santos; PHBA aplikatutako ponderazio formulen paperaren aztabaida Center for Urban Development Studies, Harvard University-n aurki dezakezu). Aitortu behar da, parte hartzeak ez duela, berez, baliabideen banaketa era bidezkoagoan egitea ziurtatzen. Aurrekontuen bidezkoasuna, baliabideak talde pobreenengan berbidatzeko konpromiso politikoan datza. Porto Alegrek kasuan, PHBA du konpromiso hori, eta ponderazio formuletan isladatzen da. Brautigam-ek dioen bezala: “Gastuek eta zergek populazio pobrearekiko alborapena izate, pobreen interesen alde egiten duten alderdi politikoek lortutako boterearen arabera izan da historikoki”.

PHBA prozesuaren bidez burututako azken plana, gainerako aurrekontuarekin batera, bilkura municipalaren eskuetan jartzen dira hauek lege gisa onartu eta aldarrikatzeko. Parte hartze prozesuak legitimitate handia ematen dio aurrekontu proposamenari, eta nahiz eta PTak bilkura municipallean gehiengo nabari bat ez lortu, honek, aldaketa txiki batzuk baino ez ditu ezartzen aurrekontuan.

PHBA, Porto Alegren emandako lorpen garrantzitsuen arrazoia izan dela nagusiki onartzen da, korrupzioaren eta bezeriaren murriztapena, hiriko kudeaketan izandako hobekuntzak, eta gastuen eta zergen sistema bidezkoagoa medio (Navarro, 2002; Utzig, 2002; Souza, 2001). Hala ere, zein punturaino PHBA Porto Alegrek hiritar guztien beharrian aurre egin dienaren zalantzak sortu dira. Adibidez, emakumeek gizonen maila berean parte hartzen dute? Beraien beharrian maila berean estaltzen al dira? *Centro de Asesoría e Estudios Urbanos* ONGak burututako ikerketek, PHBA prozesuan emakumeen parte hartzea hazkorra izan dela isladatzen dute. Emakumeen presentzia parte hartzaileen erdiaren ingurukoa izan da hasieratik, baina beheordezkatuta aurkitzen ziren distrituko ordezkari eta PHBA Kontseiluko ordezkarien artean. 2000 urtean, iadanik, emakumeek PHBA Kontseiluko ordezkarien erdia osatzen zuten. Emakumeak inbertsio ereduarekin onuratuak izan direla ere kontuan hartzen da (Borges Sugiyen, 2002:14). Hala ere, PHBA prozesuak ez ditu gain hartzen enplegu municipalari dagokion aukera berdintasuna, edo sektore publikoko kontratuen bidezko emakumeen sektore pribatuarekiko enplegu aukeren sakontzea bezalako gaiak.

Ardura dago, baita, PHBAk populazio pobreenaren beharrian zein punturarte gain har ditzaken inguruan. Souzak (2001) Brasilgo 150 municipalitatetan burututako ikerkuntza bat aipatzen du non zera adierazten den; pertsona pobreen lehentasun nagusiak soldata baxuak eta enplegu aukera mugatuak direla eta aldi berean, pertsona hauek ez dutela zerbitzu edo azpiegitura publikora sarbiderik. PHBA ez da arazo hauetan zentratzen. Ez dago maniobra margin handirik toki-ko esparruetatik arazo hauei aurre egiteko. Lege federaletan hiriko gobernuak mugatzen dituzte gastatu dezaketinari dagokionean. Adibidez, 2000 urteko maiatzeko Erantzunkizun Fiskal Legeak mugak ezartzen dizkie hiriko gobernuen enplegu eta mantenimendu gastuei (Navarro, 2002:26). Errenten eta enpleguen zehaztapena gobernu federalaren aurrekontu politiken menpe dago nagusiki.

3. PHBAren globalizazioa

PHBAren ideia Brasiletik zehar baino, mundu osoan zehar zabalduta da. 2001. urtean lehen aldiz Porto Alegren bildu zen Munduko Foro Soziala, gizarte mugimendu progresisten artean PHBAren ideia zabaltzeko ezinbesteko sare global bat bezala izan zen. PHBAren ezagutza, *International Budget Project*-en bidez ere hedatu da nazioartean: proiektu hau finantza publikoen demokratizazioaz arduratzen den gizarte zibil sare bat da (www.internationalbudget.org). Baina 2001 baino lehen, iadanik, Nazio Batuetako nazioarteko erakunde sistemak proposamen hau zabaltzeko zieten gobernu desberdinei. Porto Alegrek PHBA esperientzia, Estambulen, 1996an burututako Nazio Batuen Habitat-ari buruzko bigarren hitzaldian agerrarazi zen, non tailerren, irakaskuntza eta formazioarako materialen ekoizpen bidezko PHBAren ideia zabaltzen jarraitu zen. 2007an Saharapeko Afrikan PHBAk aktiboki bultzatzeko konpromisoa hartu zuen (ikusi www.habitat.org). 1996an, PHBAk, Caracas-en (Venezuela), Mundu Bankuaren babespean burututako Hego Amerikako Deszentralizazio Hitzaldian bultzatuak izan ziren. Bere web orrian ikus daitekeenez (www.world.bank.org), non Porto Alegre, zein Brasilgo beste hiri batzuetako PHBA kasu ikerketak adierazi eta PHBAk gauzatzeko jarraibideak eskaintzen diren, Munduko Bankuak era gogotsuan babestu ditu PHBAk.

Bai PHBAren ideia zein praktika zabaltzea egin dira, eta ez bakarrik Brasil barnean, baizik eta globalki. Hala ere, zaila da 2007. urtean mota honetako prozesuak martxan dituzten udal kopurua zehaztea. Arazoa zera da; Ideia hedatzen joan den heinean, aldaera desberdinak proposatu dira, eta gainera PHBAren definizioa urtsutu egin da. *International Budget*

Project-ak zera dio 2005. urteari dagokionez; “PHBAk 40 herrialde baino gehiagotan aurkitzen diren 300 udal baino gehiagotara zabaldu da. Herrialde hauen artean Txina, Republica Dominicana, Ekuador, India, Indonesia, Italia, Mexiko, Serbia, Hego Africa, Espainia eta Uruguay aurki ditza-kegu”. (www.internationalbudget.org, 2007/09/03 ko sarbi-dea). Hala ere, erabilitako PHBAren definizioak aurrekontuari buruzko edozein motatako kontsulta edo herritarrei emanda-ko informazio barneratzen du, eta beraz, erabilgarria izateko zabalegia suertatzen da. Cabannes-en (2004) aurki dezakegu gida fidagarriago bat, Porto Alegren hautatutako bideekin konparagarriak diren PHBAren praktiketan zentratzen baita.

1997-2000 epealdian, Brasilgo 130 udal baino gehiagok PHBAk aintzat hartu zituztela aditzera ematen du (nahiz eta batzuk, eredu originalekiko aldaketak izan). Hala ere, kasuen gutxieneko garrantzitsu baten, PHBA prozesuak eten egin ziren. Cabannes-ek, Brasilen 1997-2000 urteen tartean Brasilgo 130 udaletan buruturiko *Foro Brasileño de Participación Popular*-ek zuzenduriko ikerkuntza bat aipatzen du; Ikerkuntza honen ondorioa zera da; PHBA prozesuak kasuen %20an bakarrik bukatu ziren. XXI mendearen hasieran, PHBA praktiken alda-rra anitz Brasiletik kanpo aintzat hartu direla proposatzen du Cabannes-ek. Lehenik eta behin Hego Ameriketako beste herrialdeetan eta oraintsuago Europako herrialdeetan. PHBAk aintzat hartu zituzten Hego Ameriketako herrialdeen artean ondorengoak aipatzen ditu Cabannes-ek; Montevideo, Uruguay-en; Buenos Aires, Argentinan; Puerto Montt, Chilen; Villa El Salvador, Limako Distritu Metropolitanoaren parte, Perun; Cuenca, Ekuador-en; eta Puerto Asís, Kolonbian. Europan, Cabannes-ek aipatutako hiriak ondorengoak dira; Bobigny eta Saint Dennis, Frantzian; Cordoba, Espainian, Pieve Emanuele, Italian eta Rheinstetten, Alemanian.

Aipatu beharra dago desberdintasun handiak daudela PHBA ereduaren artean. Brasil eta beste herrialde batzuetako 25 udal kon-tuan hartzen dituen ikerketa batean, Cabannes-ek (2004) zera nabarmendu zuen; desberdintasun hauen alde nabarmen bat PHBAren bidez esleitzen den aurrekontuaren portzentaian datza. Kasu gehienetan inbertsio aurrekontura mugatzen da, Porto Alegre kasu, baina PHBAren bidez esleitzen den inbertsio aurrekontuaren proportzioak era esanguratsuan aldatzen dira, inbertsio aurrekontu osotik, Porto Alegre kasu, beronen parte txiki baterarte. Cabannes-ek (2004:34) zera ondorioztatzen du azkenik: “Parte Hartzearen bidezko aurrekontua, orokorrean, aurrekontu osoaren %2tik %10era bitartekoa izaten da”.

Aldaketak ageri dira, baita, parte hartzea antolatzeko eran; adi-bidez, kasu guztiak ez dira herritar guztien parte hartze esku-

bidean oinarritzen. Asko, iadanik existitzen diren erakundeen ordezkarien parte hartzean oinarritzen dira, eta beste batzuk bai bata zein bestea hartzen dituzte kontuan. Hiri batzuk, bizitza publikoan tradizionalki behe-ordezkatuta egon diren taldeak barneratu ahal izateko moduan antolatzen dute proze-sua. Adibidez, hiri batzuk emakumeentzako kuotak finkatzen dituzte; Llo-n, Peru, delegazioko ordezkarien gutxienez %50a emakumezkoak izan behar dira, eta PHBA kontseiluan gutxie-nez 3 emakume egon behar dira. Rosario, Argentina, PHBA kontseilua osatzen dutenen herena emakumezkoek osatu behar dute. Hiri batzuk, bereziki Cuenca, Ekuador, eta Villa El Salvador, Peru, aurrekontuek genero berdintasuna zein punturaino bultzatzen duten eta hauek hiriko genero berdint-asun politikekin estuki nola lotu daitezen ikusteko genero aurrekontuak aztertu dituzte. Honen bitartez, Cuencan, hiri-ko inbertsio proiektuetan emakume gehiagoren kontratazioa bultzatzeko eta hiriko Aukera Berdintasun planerako baliabi-deak bideratzea suposatu zuen. Villa El Salvador-en, PHBA prozesuan barneratzen diren proiektuak aztertzeko genero indikatzaileak onartu dira. Genero aurrekontuen ekimen hauek Nazio Batuen UNIFEM agentziaren babesa izan dute (genero aurrekontuen informazio gehiago nahi izan ezkeru, edo Cuenca eta Villa El Salvador-eko kasuen xehetasun gehia-go nahi izan ezkeru ikusi www.gender-budgets.org).

PHBA finantzatzeko era asko daude, batez ere PHBA udalen aurrekontuak tokiko zergen menpe izateari dagokionez, esta-tuko beste transferentziekin alderatuz. Cabannes-ek ikertuta-ko hirietatik, soilik seik dute Porto Alegrekin aldera liteken aurrekontu autonomia (non lehenago esan bezala, 90. hamar-kadako hasieran izandako aurrekontu erreformen ondorioz, sarreraren %50 inguru tokiko esparruetan sortzen diren).

Hego Amerikako udal txiki eta ruralen kasuan, gobernu bar-neko transferentzien menpe egongo dira ia osotasunean hauen baliabideak. Tokiko zergen bidez eta gobernuko barneko transferentzien bidez ez direnean espero bezain sarrera han-diak lortzen, udaletako inbertsio aurrekontuak dira murrizta-penak izateko probabilitate handiena dutenak Cabannes-en esanetan. Itxuraz, PHBA martxan jarri duten udalen zorpetze munizipalaren bidezko finantzapenaren inguruko ikerketarik ez dago, nahiz eta PHBAk printzipioz inbertsio berriekin lotu-ta egon, finantza publikoen gidalerro konbentzionalek zorpe-tze maila jakin batzuk zigortzen dituzte bertan zehaztutako inbertsioak finantzatzeko. Kasu batzutan, PHBA instalazioak eraikitze eta era desberdinetako zerbitzuak burutzeko lan kontribuzioen bidez “finantzatzen” da. Cuencan, Ekuador, adibidez, erkidegoak egindako ekarpenaren balioa, batez ere

lanaren bidez egindakoa, PHBAren bidez burututako inbertsioen bikoitza da (Cabannes, 2004:36). Hala ere, lan denboraren forma hartzen duten zergak, orokorrean, jabetzaren gaineko zergak baino “erregresiboagoak” dira bere eraginean.

PHBAk bai ideia bezala zein praktikan zabaltzen jarraitzen dute. Artikulu hau idazten nengoen bitartean, Erresuma Batuko gobernuak tokiko mailan PHBA antzerako proiektu bat ezarriko zuela iragarri zuen, auzoetako auzokideei baliabideen esleipenei buruzko erabaki batzuk hartzeko aukera eman, horien artean droga trafikaren tratamendua eta komunitatearen aisialdi aktibitateen erraztasunen sorkuntza. Gobernuak, lehenik, proiektu piloto batzuk bultzatu ditu Parte Hartze bidezko Aurrekontu Unitate-tik abiatuz.

4. PHBA eta irabazietan oinarritutako globalizazioa

PHBAk gizarte mugimenduen globalizazioaren bidez zabaltzen ari diren arren, irabazien oinarritutako globalizazioak baldintzatutako erronkei aurre egin beharrean dago. Erronka hauen artean, PHBAen esku baliagarri dagoen baliabide fiskalen zenbatekoarekin zerikusia duten erronka zuzenak zein bere gain hartu behar dituen enplegu mailan zein kalitate txarreko enpleguetan izan dezaken eraginaren zeharkako erronka aurkitzen dira. Wampler-ek (2000:24) dioenez, Recife-n, Brasil, PHBA-n parte hartu zutenek langabezia aipatu zuten beraien ardura nagusi bezala. Hala ere, arazo hau, hiriko PHBAren eskumenetatik at aurkitzen zen. Bai udalentsat baliagarri dagoen espazio fiskala zein hiritarrek aurre egin beharreko desenplegu maila nazioko gobernuak aplikatzen dituzten moneta politika eta politika fiskalari hertsiki loturik daude, eta hauek, aldi berean, irabazietan oinarritutako globalizazioaren ondorioz gobernuak sentitzen duten presioak baldintzatzen ditu

Har dezagun, beraz, lehenik eta behin, espazio fiskala, hau ondorengoek baldintzatzen dute: irabaziak, kanpo laguntzak, lehentasunak ezarri eta gastuen efizientzia handitzeko neurriak eta bai Banku Zentralari zein sektore pribatuari buruturiko Estatuko bonoen salmentaren bidezko defizit-aren finantzapena. Herrialde askotan bultzatu izan da deszentralizazio fiskala, gastu publikoaren proportzioa handiagoa gauzatzen hasi diren gobernu subnazionalen zuzenduriko sarrera publikoen portzentai handiagoaren bidez. Nahiz eta gaur egungo datu zehatzik ez izan, sarrera altu, bazu zein ertaineko herrialdeak barneratzen dituen 28 herrialdetan NMFak buruturiko estimazio batetan zera proposatzen da; Batz besteko gastu subnazionala, 1980an %30 baino gutxiago izatetik ia ia %35 izatera pasatu zen 1998an, eta sarrera subnazionalak, 1980an %20 izate-

tik %25era pasatu zen 1998an (Ebdel y Yilmaz, 2001:4). Baina aldi berean, munduko hainbat gobernu, batez ere sarre-ra txiki eta ertainekoak, globalizazioari hertsiki loturik dagoen murriztapen fiskal bat jasan izan dute. Globalizazioak, beraz, herrialdeek sarrera fiskalak lortzeko eta zorpetzeko duten gaitasunean presioa ezarri du.

Catagay-k (2003) “murriztapen fiskal” honen ikuspuntu nagusiak laburtzen ditu. Irabazietan oinarritutako globalizazioak, gobernuen zergak biltzeko gaitasuna murriztu du, hauek mota askotakoak izan daitezkeelarik. Merkataritzaren liberalizazioak inportazioaren arantzelen eta esportazioen zergen murriztapena dakar, hauek, herrialde pobreen ezinbesteko sarrera direlarik. Enpresa multinazionalak eta berauen hain ongi ordaindutako exekutiboak erakartzeko lehiak, kapitalaren irabazien zein sozietaten gaineko zergen murriztapena dakar, baita opor fiskalen eta beste zenbait salbuespenen areagotzea, eta baita goi mailako zerga tasa marginalen murriztapena. Gobernuak, sarrerak lortzeko asmoz, zeharkako zergeri lehentasuna ematera bultzatuak edo/eta presionatuak izan dira, adib. BEZ-a, baina zerga mota hauek eragin handiagoa izaten dute jende pobrearen eta sarreraren banaketan eragin negatiboak izaten dituzte. Gainera, Sahara azpiko Afrikako herrialde pobreetan, BEZ bezalako zergen ezarpenek ez dituzte merkataritzaren liberalizazioak sortutako sarreraren beherapena estaltzeko haina sarrera sortu (Pobreziaren Nazioarteko Gunea, PNUD, 2007 a eta b). Sarrerak, enpresa publiko eta bestelako aktibo publikoen salmentaren bidez lortu dira, baina honek, era puntualan bakarrik bultzatzen ditu sarrerak, eta jende pobrearen ordaindu ezin dituen zerbitzuen garestitzea bezalako ondorioak izan ditzake, ura kasu. Hezkuntza eta osasuna bezalako zerbitzu publikoei ere tarifak ezarri zaizkie, jende pobrearen kalterako, batez ere emakume eta neska gazteak.

NMFak ezarritako baldintzek eta gobernuak beraien buruari ezarritako arauak, aurrekontu defizitak finantzatzeko gobernuen gaitasuna murriztu dute baita. Arau hauek, zorpetze ratioan muga bat ezartzen dute sortutako BPG-ren arabera, edota sarreraren gaineko zorpetze ratioak ezartzen dituzte, inbertsio publikoaren errendimenduak eta epe luze eta ertainean inbertsio hauek sarrera fiskalak zein BPGa bultzatzeko duten gaitasuna era integralean kontuan hartu gabe. Era berean, moneta politikak, sektore pribatuarekin zorpetzerako orduan gobernuak ordaindu beharreko interes tasak igo ditu. (Weeks eta Patel, 2007). Zorpetze ratioak BPGarekiko etengabe hazten egotea jasanezina den heinean, ez dago egoera desberdinak kontuan hartu gabe aplikatu daitezkeen arau orokorrik. Hala ere, arau hauen presentzia beharrezkotzat jotzen da

gobernuaren kaudimenari dagokionez sektore pribatuko instituzioak lasaitzeko, gobernuaren bonoak erostea merezi duela-rik. Horrela, zorpetzearen hedapena ziurrenik jasanezina bihurtuko da hazkunde ekonomikoa txikia denean (honek sarrera fiskalak baldintzatzen baititu) eta interes tasak altuak direnean (eta beraz, zorraren zerbitzura bideratzen den gastua handitzen da). Herrialde askotan, moneta politikak arazoa okerrera eraman du gobernuaren zorpetze zama handitu duten interes tasa bai nominal zein errealek altuak sortu dituen heinean. Finantza liberalizazioak interes tasa altuak izatearen probabilitatea handitzen du, hauek beharrezkoak izanik atzerriko kapital pribatua erakarri eta bertan mantentzeko.

Zorpetze maila era diru sarrerak mugatu dituen irabazietan oinarritutako globalizazioaren esparruan, gastuen murriztapenen bidezko aurrekontu “jasangarriak” burutzeko presioa ezarri zaie gobernuei. Presio hau, nazioarteko instituzio finantzario publikoetatik (NMF eta Munduko Bankua), eta baita finantza kapitalistengandik etorri da. Hauek, inflazioaren seinale bezala interpretatu baitute aurrekontu defizit-a. Hau da, beraien ondaren balioa murriztu daitekenaren seinale. Merkatu finantzarioetan “finantza saneatu” erreputazioa eraikitzeke asmoz, eta baita zuzenean NMFaren presio zuzenik ez duten herrialdeek, espazio fiskala era esanguratsuan mugatzen duen legeria (aurrekontu oreka legeak) aldarrikatu da (Bakker 2002). Irabazien bilaketan dirauen kapital finantzario globalen interesek ezartzen dute, gaur egun, gobernu aurrekontuen tamaina (Bakker 2002; Elson eta Cagatay 2000). Sarrera baxu eta ertaineko herrialdeak dira bereziki, presio hauekiko zaurkor, eta hauen ondorioz, BPG-arekiko ematen den inbertsio publikoa era esanguratsuan murriztu da (Roy, Heuty eta Letouze, 2006). Inbertsio aurrekontuetan herritarren parte hartzea tokiko mailan handitu bada ere, nazio mailan, herritarren ahotsak finantz agenteenak baino gutxiago balio du. Honen arrazoa, noski, merkataritza, inbertsioa eta merkatu finantzarioak liberalizatzeko gobernu anitzen erabakietan aurkitzen da neurri batean, baina behin jeinua botilatik at dagoela, oso zaila da berriz ere bertan sartzea: “Besterik ezean, kapitalen merkatuek eta bonoen ebaluazio agentziek disziplina handiago eta eraginkorragoa ezartzen dute politika fiskalaren gainean”.

Irabaziek zuzenduriko globalizazioak bultzatzen dituen politika fiskal eta moneta politikak, inbertsio publikora bideratzeko dauden baliabideak murrizteaz gain, enplegua ere mugatzen dute (bai kalitate zein kantitate terminuetan). 1993-2003 epealdian, enpleguen berrien zenbatekoa ez da munduko erregio gehienetan eman den langileriaren hazkundera xurgatzeko gai izan, eta erregio gehienetan, desenplegu tasa ofizialak hazi egin

dira, sarrera altuko herrialdeak salbuespen (Heintz, 2006:17). Era berean, badago enplegua informalagoa bihurtu dela aditzera ematen duen ziurtasun nahikoa, hau da, erregulatutako (legalki eta formalki) esparrutik kanpo ematen den enpleguaren proportzioa hazi dela, erregulatutako esparrua langileen gizarte babes nahikoa hornitzeko gai izan ez delarik (Heintz, 2006:21). Irabazi ekonomikoan oinarritutako globalizazioari loturiko fiskal eta moneta politikak joera hauetan txertatuta daude. Adibidez, Heintz-ek (2006:41) buruturiko ikerketek zera adierazten dute; interes tasa altuek, orokorrean, enpleguaren hazkundera murriztu dute, bestetik, BPG-arekiko gastu publiko ratio handiek enpleguaren hazkundera piztu dute oro har.

PHBAk izaera mugatua izan du Brasilen irabazietan oinarritutako globalizazioak itxuratutako fiskal eta moneta politiken ondorio zuzen zein zeharkakoen ondorioz. Zergapetzearen gainean globalizazioak izan duen eragina, konplexuagoa izan da herrialde txiki eta sarrera baxukoetan. BPGarekiko zerga multzoaren biltza ratioa hazi egin zen 90. hamarkadan, eta 2003an ehuneko 35era iritsi zen, OCDEko herrialdeen batzbestekoaren parekoa eta Hego Ameriketako batzbestekoa baino altuagoa. Udalen sarrera propioak – bere zerga propioetatik eratorritakoak- Brasileko zerga-sarreraren ehuneko 5 ingurura bakarrik irizten dira. Beraz, udalak, gobernu federalen eta estatuen transferentzien menpean daude. Horrela, zerga-sarrera federalen %27 eta sarrera estatuen %41a udaletara transferitzen da. Orotara, 2000. urtean, udalek Brasilgo zerga-sarrera totalaren ehuneko 17a bereganatzen zuten, honek BPGren ehuneko 5,5a osatzen zutelarik (Mora eta Varsano, 2001:7). Badaude udaletara egindako transferentzien hedadura mugatzen duten faktoreak. Maila federalean, zerga batzuk, PFEZ barne, gizarte segurantzaren finantzatzera bideratzen dira, eta sarrera totalarekiko hauek duten proportzioa haziz doa. Estatu mailan, sektore pribatutik inbertsio berriak erakartzera bideratutako salbuespen fiskalen hornikuntzari loturiko lehia ageri da estatuen artean. Adibidez, automobil enpresen kasu batzuetan, barkatutako sarreraren balioa inbertsioaren balioa baino handiagoa izan da. Estatu pobreenak bereziki ahulduta suertatu dira prozesu honen ondorioz, eta honek, estatuek eskeini ditzaketen azpiegitura eta zerbitzuen artean aurkitzen diren desberdintasunak areagotu ditu (Mora eta Varsano, 2001:13). Hau, Brasil bezalako herrialde handi baten barnean eman den eta maila globalean ere ematen ari diren indarren adibide bat da. Lehenago aipatu den bezala, Porto Alegre, hirian sortutako zerga-sarrera hazkunde nabarmenak lortzeko gai izan da, hala ere, Porto Alegre Brasilgo hirien batzbestekoa baino aberatsagoa da, eta beraz, jabetzaren balioa handiagoa da eta zerga gaitasun handiagoa dago.

Baina zergapetzearen mugak baino are garrantzitsuagoak dira Palley-k (2007) “merkatu finantzarioaren intimidazioa” deritzonetik eratorritako defizit finantzapenen murriztapenak. Era eraginkorrean inflazio altua murriztu zuen 1994ko egonkortze planetik aurrera, atzerriko kapitala erakartzeko asmoz oso goian manendu dira interes tasak Brasilen (ehuneko 20 inguru). Hau oso faktore garrantzitsua izan da BPG-rikiko zorpetze ratioaren hazkundera, 2002an ehuneko 57,3an mantendu zelarik (Vernengo, 2003). Serranok (2002:1) dioenez, “Brasil, interes tasa altuen arrazoiak ez da barne zorpetzearen hazkundera. Aldiz, barne zorpetze publikoaren hazkundera, Brasilgo Banku Zentralak interes tasa altuak mantentzearen erabaki politikoaren ondorio da”. Honen ondorioz, Brasilgo gobernu federalak finantza publikoetan superabit primario altu eta hazkorra lortzeari lehentasuna eskeini dio (hau da, gastu publikoarekiko sarreraren soberakin hazkorra, zor publikoaren interesak kontuan hartu gabe). 2006an, aurrekontu primarioaren superabit-a BPGaren ehuneko 4,25era hurbildu zen, honela, BPGarekiko ehuneko 4a 4 urtez jarraian gaituz. Honek zera esan nahi du; sarreraren parte hazkor bat zorraren zerbitzuak ordaintzera bidaratu da azpiegitura eta zerbitzu publikoen kalterako. Palley-k (2007:2) zera dio, “Ondorioz, Brasilgo gobernuak, interesen ordainketa eran dirudunen eliteratza itzultzen diren zerga-sarrera murriztak birziklatzeko makina erraldoian bihurtu da”.

Superabit primarioaren hazkunde politika Ardura Fiskalaren Legearen bidez indartu zen 2000. urtean. Lege hau, gobernu federal, estatal zein udal gobernu maila guztientzat loteslea izanik. Lege honek zorrari, defizitari zein pertsonal gastuei goi-mugak ezartzen dizkie. Udal edo estatu gobernu batek zorraren goi-muga hori gaituzten badu, gaineratik hori urtebeteko epean murriztu behar da. Urte honetan, estatu edo udala ezin da berriz zorpetu eta gobernu federalaren aukerako transferentzien banaketatik at geratzen da. Alkate eta gobernadoreak beraien soldataren ehuneko 30era iritsi daitezkeen isunekin zigortuak gerta daitezke Legea bete ezean, kartzela zigorrak ere posible izanik. Anwar Shah Munduko Bankuko ekonomilariak Lege hau goraiatu du disziplina fiskala ziurtatzeko orduan duen “arrakasta nabaria”-gatik (Shah, 2005:22). Ez da herritarren parte hartzerik izan udalen zorpetze maila erabakietan.

Zerga zein moneta politikek, BPG per capitaren urteroko hazkunde geldoak (ehuneko 1,18 1995-2002 epealdian; ehuneko 0,37ra murriztu zen 1990-2002 epealdian; 1948-1980 epealdian, aldiz, ehuneko 4,40 zen), ageriko zein ez ageriko desen-

pleguaren hazkundeak eta lan merkatu informalearen hazkundeak (Vernengo 2003:5, 22) bideratu dituzte, arazo hauek ezin ditzakelarik PHBAk bere gain hartu.

Irabazian oinarritutako globalizazioak ekonomia txiki, pobre eta irekiei, Saharapeko Afrika kasu, planteatzen dizkien erronkak, proportzionalki handiagoak izango dira seguruenik. Weekes eta Patelek (2007:16) zera diote:

Batez ere Afrikan, baina baita mundu mailan, egonkortasuna lortzera bideratutako egiturazko doikuntzen maila-eguei atxikitako baldintzen ondorioz, interes tasa bai nominal zein errealek oso altuak izan dira. Sektore pribatuaren gain maila hauek izan ditzaketen ondorioez gain, –positiboak izatea oso zaila delarik– interes tasa altuek bono publikoetan eragiten dute, gastu publikoa pobreziaren murriztapenerako estrategiatik eta hazkundera bultzatzen duen inbertsioetik urruntzen duten neurri politikoek erakarririk muga fiskalak direla eta. Beraz, defizit fiskala zorraren zerbitzu jasagarri batekin iraunkorki lagundu behar dela ezartzen duen kautela araua, gobernuak eta moneta autoritateek, kudeatutako interes tasen bidez, zorraren gehiegizko zerbitzurik ez sortzeko ararekin batera joan beharko litzateke.

5. Ekitatezko aurrekontuen espazioa areagotzeko helburuarekin tokiko eta maila nazionaleko ekintzen elkarketa

Tokiko parte hartzearen bidezko aurrekontuak osatzeko, 2003an, Brasilgo GKE multzo batek *Aurrekontuen inguruko Brasilgo Forum-a* sortu zuten. Hauen helburuak ondorengoak dira:

- Aurrekontu politika federalak aztertu eta ikuskatu
- Aurrekontuen finkapen prozesu federalean parte hartze publikoa areagotu
- Aurrekontu finkapen prozesuaren birformulazioa eta demokratizazioa bultzatu
- “Superabit primario” handiaren politikarekiko gaitasun kritikoa garatu, eta bai nazio zein tokiko mailan, berdintasunezko aurrekontuentzat espazio fiskal handiagoa eskeini dezaketen alternatiben aldeko kanpainak burutu.

Aurrekontu politika aurrerakoen espazioa areagotzeko, nazio zein tokiko ekintzak nola konbina daitezkeen adierazten duen adibide bat Kanada-ko “Aurrekontu Alternatibo”-en aldeko

mugimenduak eskaintzen digu. 1995ean, Winnipeg-en aurkitzen den gizarte justiziaren aldeko Choles koalizioak eta Ottawa-n aurkitzen den *Kanadako Alternatiba Politiken Zentrua*-k *Aurrekontu Federal Alternatiboa* (AFA) argitaratu zuten. Lehen AFA hau Kanadan zehar gizarte zibilari eginiko kontsulta zein eztabaiden bitartez burutu zen (sindikatuak, indigena taldeak, emakume taldeak zein jende pobrez osatutako erakundeak barne). Enplegua sortu eta gizarte programak indartzeko asmoz, eta baita berdintasuna bultzatu zein aurrekontu defizit-a murrizteko asmoz burututako aurrekontua zen AFA. Hau, iadanik indarrean zegoen aurrekontu federalarekiko kontrajarria zen, honek, aurrekontu defizita murrizteko enplegua eta gizarte programak murrizten zituelarik. AFAREN osaketan parte hartu zuten taldeek, bideragarriak eta zuzenagoak eta praktikara eramangarriak ziren alternatibak existitzen zirela adierazteko tresna gisa erabili zuten AFA, horrela Kanadako gobernuaren zerga eta moneta politikaren gainean presioa ezarri.

1995eko AFA, aurrekontu defizit handiaren arrazoia interes tasa altuak mantentzen zituzten politikak zirela pertzepzioan oinarritzen zen, interes tasa altuek zorraren zerbitzua finantzatzera bideratutako gastu publiko altua suposatzen duten heinean. Bere egileek interes tasen murriztapena ezinbestekotzat jotzen zuten, eta beraz, AFAk moneta politika alternatibo bat barneratu zuen, gastu eta zerga politika alternatiboekin batera. AFAk nazioko banku zentralari, hau da, Kanadako Bankuari, ondorengo gomendioa luzatu zion; moneta eskaintzaren hazkundearen bidezko interes tasa errealeen beherapena. Era berean, politika hau babesteko eta kapital irteeren aurrean Kanadaren zaurkortasuna murrizteko neurri batzuk gomendatu zizkion. Hauen artean:

- Kanadako Bankuari, gobernu federalaren zorraren zati handiagoa bere esku mantentzearen eskaera, zorpetze mailak iraganean mantendutakoen antzerakoen izan zitezen, horretarako banku komertzialei erreserba eskakizunak birbarneratuz.
- Interes tasa errealeko bonoen salmenta bultzatu, fiskalki desgratzeko kalifikaturiko bono federalen zati txiki bat kontrolatzeko atzera egite planak exigituz.
- Fiskalki lagunduriko pensio planen (ehuneko 20 lehenik) gaineko baimenduriko kanpo inbertsio kuota gradualki ezabatzea; aseguru konpainiek atzerrian lorturiko irabaziak zergatuz.
- Atzerriko bonoen bidez Kanadak lorturiko interesetan gain-tasa bat ezartzea.

- Nazioarteko transakzio finantzarioen gain zerga baten ezarpena bultzatu eta finantza erakundeei, beraien aktibozen bateko minimo bat komunitatean zein negozio txikien garapen ekonomikoan inbertitzea eskatu (Loxley 2003:82-83).

Neurri guzti hauek finantza globalizazioaren gain erronka bat ezartzen dute. Kapitalaren kontrol gisa jokatzeko dute eta merkatu finantzario globalekiko Kanadako merkatu finantzarioaren irekiera murrizteko balioko lukete, murriztapen fiskalari aurre egiten lagunduz. Moneta politika alternatibo hau eta beronen kapitalaren gaineko kontrolak maila federalean martxan jarriko balira, gobernuak behe mailatarako (probintzi eta hirietara) transferi litekeen baliabide kopurua handituko litzateke eta sektore pribatua lan hobeak eskaintzera bultzatuko, probintzi eta hirietan langabezia eta pobrezia murriztuz.

1995etik aurrera, Kanadako talde progresista multzo esanguratsu baten parte hartzearen bidez, urtero burutu da AFA (2007ko AFA aztertzeak, begiratu www.policyalternatives.ca). Era berean, osagarri bezala, probintzi batzutan, Manitoba kasu, eta hiri batzutan, adibidez Winnipeg, Aurrekontu Alternatibo bat ere osatu da osagarri gisa. Alternatibak posible direla frogatzean, gizarte zibileko Aurrekontu Alternatibo-en mugimendua Kanadako gobernu aurrekontuetan eragina izateko gai izan da, batez ere Alderdi Demokratiko Berria-k gobernatzen dituen probintzietan (New Democratic Party, NDP) (Loxley 2003). 1995ean lehen AFA burutu zen garaitik, interes tasen politika aldatu egin da eta hauek murriztu egin dira (nahiz eta AFAk gomendaturiko kapital kontrolak ez diren barneratu). Honen ondorioz, zorraren zerbitzuagatik ordaindu beharreko zenbatekoak murriztu dira eta enpleguaren hazkunde bat eman da, zerga bilketa maila ere handituz.

Gaur egungo eztabaida, gastuak hedatu edo zergak murriztean datza. Gobernuak eta hainbat probintzi gobernuak zergak murriztea aukeratu dute. Politika hau, Kanadako enpresariak ere gogorki babesten dute. Aurrekontu alternatiboek mugimendua, gastuaren hedapenaren aldeko kanpaina eta analisiak egiten jarraitzen du, eta Manitobako probintziako NDP gobernuarengain eragina izan du besteak beste.

Kanadako aurrekontu alternatiboak bere osotasunean martxan jarriko balirateke, aurrekontu sistema zuzen bat aurkituko genuke udal, probintzia zein federal mailan, hauek bata bestea indartuko luketelarik sarrera baxuko Kanadiar herritarren aurrean hartzekodun aberatsen interesak lehenesten ez dituen moneta politika baten ondorioz sortutako espazio fiskala erabiliz. "Aurrekontu alternatibo"en ekimen eta ideientzat ona

litzateke gizarte mugimenduen bitartez globalki hedatua izatea, parte hartze bidezko aurrekontuak maila globalean hedatu diren bezala.

ONDORIOAK

Ekitatezko gobernu aurrekontuak lortzeko tokiko saiakerek, jende aurrerakoiaren irudimena erakarri dute mundu osoan zehar. Parte hartze bidezko aurrekontuen ezagupena mundu osoan zehar hedatu da gizarte mugimenduen globalizazioaren bitartez, eta esperientzia honen aitzindari den Porto Alegre gain, beste hainbat hiritan egokitua izan da, oraindik hainbat modalitate aurki daitezke larrik. Kasu onenean, sarrera gutxien duen populaziorutz baliabideak birbideratzea lor dezake, baliabideen esleipenean hauei benetako ahotsa emanez. Baina irabazietan oinarritutako globalizazioak baldintzatzen duen murriztapen fiskaletik eratorritako presioak, tokiko mailako PHBAK mugatzen ditu. Zergak murrizteko helburuarekin, enpresa transnatzional “migratzaileek” gobernuengan presioa ezartzen dute, eta merkataritzaren liberalizazioak arantzelen bidez lortutako sarrerak murrizten ditu. Hartzekodunen interesak babestu eta interes tasa altuak mantzentzen dituzten moneta politikek espazio fiskal gabezia astuntzen dute. NMF eta Munduko Bankua bezalako nazioarteko erakunde finantzarioek, eta nazioarteko finantza merkatuek moneta politika hauek babesten dituzte, nahiz eta hauek, gastu publikorako baliagarri dauden fondoak murriztu eta sektore pribatuko inbertsioa oztopatu. Berdintasunezko aurrekontuak lortzeko, eta egungo zerga zein moneta politikari erronka ezarrit hauek eraldatzeko, garrantzitsua da tokiko eta nazio mailako saiakerak lotzea. Proposamen honen alderdi garrantzitsu bat, parte hartzearen bidezko aurrekontu alternatiboak bultzatzen diren bitartean, merkatu finantzarioen globalizazioari erronkak ezartzean datza.

Notak:

Artikulu hau, 2007ko martxoaren 8tik 10era Euskal Herriko Unibertsitatean HEGOAK antolatutako “Giza garapenaren erronka: beste globalizazio baterako tokiko proposamenak” Kongresuan burututako aurkezpen batean oinarritzen da. Parte hartzaileen komentarioak eskertu nahi nituzke, eta batez ere, Bob Sutcliffe eskertu nahiko nuke Kongresuan egindako ekarpenengatik eta urte luzeetan zehar garapenaren alorrean egindako lan iradokitzailagatik.

Erreferentziak

- Bakker, I. (2002): ‘Fiscal Policy, Accountability and Voice: The Example of Gender Responsive Budget Initiatives’, *Human Development Report Office Occasional Paper*. New York: UNDP.
- Borges Sugiyama, N. (2002): ‘Gendered Budget Work in the Americas: Selected Country Experiences’, mimeo, Department of Government, University of Texas at Austin.
- Brautigam, D. (2004): ‘The People’s Budget? Politics, Participation and Pro-poor Policy’, *Development Policy Review*, 22(6):653-668.
- Cabannes, Y. (2004): ‘Participatory budgeting: a significant contribution to participatory democracy’, *Environment and Urbanization*, 16(1):27-46.
- Cagatay, N. (2003): ‘Gender Budgets and Beyond: Feminist Fiscal Policy in the context of Globalisation’, *Gender and Development* 11 (1): 15-24.
- Center for Urban Development Studies, Harvard University (n.d.): ‘Assessment of Participatory Budgeting in Brazil’, Inter-American Development Bank.
- Ebdel, R. and Yilmaz, S. (2001): ‘Concept of fiscal decentralization and worldwide overview’, comunicaci3n presentada en el Symposium Internacional, Quebec Commission on Fiscal Imbalance, Quebec City, September 13-14.
- Elson, D. and Cagatay, N. (2000): ‘The social content of macro-economic policies’, *World Development* 28 (7): 1347-63.
- Heintz, J. (2006): ‘Globalization, economic policy and employment: Poverty and gender implications’, Employment Policy Unit, Employment Strategy Department, International Labour Organization, Geneva.
- Immervoll, H., Levy, H., Nogueira, J., O’Donoghue, C. and Bezerra de Siqueira, R. (2006): ‘The Impact of Brazil’s Tax-Benefit System on Inequality and Poverty’, IZA Discussion Paper, No.2114, Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, Bonn.
- Loxley, J. (2003): ‘Alternative Budgets: Budgeting as if People Mattered’, Fernwood Publishing, Nova Scotia and Manitoba.
- Mora, M. and Varsano, R. (2001): ‘Fiscal Decentralization and Subnational Fiscal Autonomy in Brazil: Some Facts of the Nineties’, Text Para Discussao No. 854, Instituto de Pesquisa Economica Aplicada, Rio de Janeiro.
- Navarro, Z. (2002): ‘Decentralization, Participation and Social Control of Public Resources: “Participatory Budgeting” in Porto Alegre (Brazil)’, comunicaci3n presentada en el taller sobre Participaci3n Ciudadana en el contexto de la descentralizaci3n fiscal: Mejores Pr3cticas en la Administraci3n Municipal, Tokyo y Kobe, 2-6 Septiembre.

- Palley, T. (2006): 'Globalization Tames the Left in Brazil', enviado el 11 de septiembre, www.thomaspalley.com.
- Roy, R., Heuty, A. and Letouze, E. (2006): 'Fiscal Space for Human Development: Towards a Human development Approach', comunicación presentada en la reunión técnica de G-24, Singapur, 13-14.
- Sousa Santos, B. de (1998): 'Participatory budgeting in Porto Alegre; towards a redistributive democracy', *Politics and Society*, 26(4):461-510.
- Serrano, F. (2002): 'The Rate of Interest and Internal Public Debt in Brazil', www.networkideas.org/themes/finance.
- Shah, A. (2005): 'Fiscal decentralization and Fiscal Performance', World Bank Policy Research Working Paper 3786, World Bank, Washington DC.
- Souza, C. (2001): 'Participatory budgeting in Brazilian cities: limits and possibilities in building democratic institutions', *Environment and Urbanization*, 13(1):159-184.
- Therborn, G. (2000): 'Globalizations: Dimensions, Historical Waves, Regional Effects, Normative Governance', *International Sociology*, 15(2):151-179.
- UNDP International Poverty Centre (2007a): 'Raising Domestic Revenue for the MDGs: Why Wait until 2015?', *One Pager*, No. 39.
- UNDP International Poverty Centre (2007b): 'Why Have Tax Reforms Hampered MDG Financing?', *One Pager*, No.42.
- Utzig, J. (2002): 'Participatory budgeting of Porto Alegre: a discussion in the light of the principle of democratic legitimacy and of the criterion of governance performance', <http://go.worldbank.org/S9ZD/PN/10>
- Vernengo, M. (2003): 'Late Globalization and Maladjustment: The Brazilian Reforms in Retrospect', paper for project on Growth, Income Distribution, and Social Policy, Center for Economic Policy Analysis, New School University, New York.
- Wampler, B. (2000): 'A Guide to Participatory Budgeting', www.internationalbudget.org.
- Weeks, J. and Patel, S. (2007): 'Fiscal Policy', Training Module No.1, Research Programme on Economic Policies, MDGs and Poverty, UNDP International Poverty Centre, Brasilia.

LAN-KOADERNOAK

CUADERNOS DE TRABAJO

WORKING PAPERS

0. Otra configuración de las relaciones Oeste-Este-Sur. Samir Amin
 1. Movimiento de Mujeres. Nuevo sujeto social emergente en América Latina y El Caribe. Clara Murguialday
 2. El patrimonio internacional y los retos del Sandinismo 1979-89. Xabier Gorostiaga
 3. Desarrollo, Subdesarrollo y Medio Ambiente. Bob Sutcliffe
 4. La Deuda Externa y los trabajadores. Central Única de Trabajadores de Brasil
 5. La estructura familiar afrocolombiana. Berta Inés Perea
 6. América Latina y la CEE: ¿De la separación al divorcio? Joaquín Arriola y Koldo Unceta
 7. Los nuevos internacionalismos. Peter Waterman
 8. Las transformaciones del sistema transnacional en el periodo de crisis. Xoaquin Fernández
 9. La carga de la Deuda Externa. Bob Sutcliffe
 10. Los EE.UU. en Centroamérica, 1980-1990. ¿Ayuda económica o seguridad nacional? José Antonio Sanahuja
 11. Desarrollo Humano: una valoración crítica del concepto y del índice. Bob Sutcliffe
 12. El imposible pasado y posible futuro del internacionalismo. Peter Waterman
 13. 50 años de Bretton Woods: problemas e interrogantes de la economía mundial. Koldo Unceta y Francisco Zabalo
 14. El empleo femenino en las manufacturas para exportación de los países de reciente industrialización. Idoye Zabala
 15. Guerra y hambruna en África. Consideraciones sobre la Ayuda Humanitaria. Karlos Pérez de Armiño
 16. Cultura, Comunicación y Desarrollo. Algunos elementos para su análisis. Juan Carlos Miguel de Bustos
 17. Igualdad, Desarrollo y Paz. Luces y sombras de la acción internacional por los derechos de las mujeres. Itziar Hernández y Arantxa Rodríguez
 18. Crisis económica y droga en la región andina. Luis Guridi
 19. Educación para el Desarrollo. El Espacio olvidado de la Cooperación. Miguel Argibay, Gema Celorio y Juanjo Celorio
 20. Un análisis de la desigualdad entre los hombres y las mujeres en Salud, Educación, Renta y Desarrollo. Maria Casilda Laso de la Vega y Ana Marta Urrutia
 21. Liberalización, Globalización y Sostenibilidad. Roberto Bermejo Gómez de Segura
- Bibliografía Especializada en Medio Ambiente y Desarrollo.** Centro de documentación Hegoa
22. El futuro del hambre. Población, alimentación y pobreza en las primeras décadas del siglo XXI. Karlos Pérez de Armiño
 23. Integración económica regional en África Subsahariana. Eduardo Bidaurrezaga Aurre
 24. Vulnerabilidad y Desastres. Causas estructurales y procesos de la crisis de África. Karlos Pérez de Armiño
 25. Políticas sociales aplicadas en América Latina. Análisis de la evolución de los paradigmas en las políticas sociales de América Latina en la década de los 90. Iñaki Valencia
 26. Equidad, bienestar y participación: bases para construir un desarrollo alternativo. El debate sobre la cooperación al desarrollo del futuro. Alfonso Dubois
 27. Justicia y reconciliación. El papel de la verdad y la justicia en la reconstrucción de sociedades fracturadas por la violencia. Carlos Martín Beristain
 28. La Organización Mundial de Comercio, paradigma de la globalización neoliberal. Patxi Zabalo
 29. La evaluación ex-post o de impacto. Un reto para la gestión de proyectos de cooperación internacional al desarrollo. Lara González
 30. Desarrollo y promoción de capacidades: luces y sombras de la cooperación técnica. José Antonio Alonso

31. A more or less unequal world? World income distribution in the 20th century.
¿Un mundo más o menos desigual? Distribución de la renta mundial en el siglo XX. Bob Sutcliffe
32. ¿Un mundo más o menos desigual? Distribución de la renta mundial en el siglo XX.
Munduko desbertasunak, gora ala behera? Munduko errentaren banaketa XX mendean. Bob Sutcliffe
33. La vinculación ayuda humanitaria - cooperación al desarrollo. Objetivos, puesta en práctica y críticas. Karlos Pérez de Armiño
34. Cooperación internacional, construcción de la paz y democratización en el Africa Austral. Eduardo Bidaurraga y Jokin Alberdi
35. Nuevas tecnologías y participación política en tiempos de globalización. Sara López, Gustavo Roig e Igor Sábada
36. Nuevas tecnologías, educación y sociedad. Perspectivas críticas. Ángeles Díez Rodríguez, Roberto Aparici y Alfonso Gutiérrez Martín
37. Nuevas tecnologías de la comunicación para el Desarrollo Humano. Alfonso Dubois y Juan José Cortés
38. Apropiarse de Internet para el cambio social. Hacia un uso estratégico de las nuevas tecnologías por las organizaciones transnacionales de la sociedad civil. Social Science Research Council
39. La participación: estado de la cuestión. Asier Blas y Pedro Ibarra.
40. Crisis y gestión del sistema global. Paradojas y alternativas en la globalización. Mariano Aguirre.
¿Hacia una política post-representativa? La participación en el siglo XXI. Jenny Pearce
41. El Banco Mundial y su influencia en las mujeres y en las relaciones de género. Idoie Zabala
42. ¿Ser como Dinamarca? Una revisión de los debates sobre gobernanza y ayuda al desarrollo. Miguel González Martín